

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Historiæ Augustæ Scriptores VI

Ælius Spartianus. Vulc. Gallicanus. Julius Capitolinus. Trebell. Pollio. Ælius
Lampridius. Flavius Vopiscus

Spartianus, Aelius

Lugduni Batavorum, 1671

Julii Capitolini Pertinax Imperator.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-51177](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-51177)

JULII CAPITOLINI PERTINAX IMPERATOR.

PUBLIO HELVIO PERTINACI, pater libertinus ¹
Helvius Successus fuit, ² qui filio nomen ex con-
tinuatione lignariae negotiationis, quod pertinaciter
eam rem gereret, ³ imposuisse fertur. ⁴ Natus est Per-
tinax

SALMASIUS.

¹ JULII CAPITOLINI.] Et hanc vi-
tam Spartiano asserunt vetera ex-
cerpta Palatina. nec causam video
cur à Spartiano ad Capitolinum, à
Capitolino ad Lampridium, mox
à Lampridio ad Capitolinum transi-
tum fecerint isti belli confarcinato-
res. Si mei itaque iudicii res sit, non
dubitem omnes superiores vitas &
hanc quoque Pertinacis uni Spartia-
no assignare.

³ Qui filio nomen ex continuatione lig-
nariae negotiationis.] In continuatione
rei alicujus esse dicitur, qui pertina-
citer, & incessanter illi rei dat ope-
ram, nec usquam dimoveretur à stu-
dio semel instituto, sed unum illud
agit attente & continuo absque ulla
intermissione. ut heic *continuatio ligna-
riae negotiationis*, unde cognomentum
Pertinacis adhæsit Publio Helvio à
patre impositum. sic supra, *continuatio
libidinis*, de Commodò, qui assidue
libidini dabat operam. Glossæ: *conti-
nuat, συνέλεγει, συνεπεί, συνελέγει*.
item alibi: *continuat, συνέλεγει*.

⁴ Imposuisse fertur.] Palatinus & e-
ditio Mediolanensis: *imposuisse fatetur*:
id est declarat, significat. Florus:
quos ex alio cælo venire color ferebatur.
poëta nescio quis:

— mors sola fatetur

Quantula sint hominum corpuscula —
Sed ubi fatetur hoc nomen filio im-

posuisse Libertinus ille? an aliquid
ille scriptum reliquit unde id potuit
discere Capitolinus? incerta omnia.
minime tamen volumus celare le-
ctorem membranaceam illam & ve-
terum editionum scripturam.

CASAUBONUS.

² PUBLIO HELVIO PERTINACI pater
libertinus.] Fortasse, pater *Ligur*, liberti-
nus. Ipse Pertinax Dioni & Zonaræ
Λίγυς dicitur propter parentem Ligu-
rem, ut suspicamur nos, sicut mox
aperiemus.

³ Qui filio nomen ex continuatione lig-
nariae negotiationis.] Helvius Successus
Pertinacis pater cum cœstiliam in
Liguria tabernam exercens medio-
cres opes consecutus esset, filium li-
teras curavit docendum, *ὅσον δὲ πρὸς
αὐτῶν*, inquit Dio. hoc est, ut vel
docendis literis, vel causis agendis
rem faceret. filius vero contra patris
voluntatem paternam negotiatio-
nem continuare maluit: neque ab
ista sententia diu potuit dimoveri. ab
hac igitur pertinacia Pertinacis cog-
nomen patre auctore est nactus. *Perti-
nax, est ὁ μόνος & ἐπὶ μόνῳ*, ut
recte vertitur in Glossario.

⁵ Natus est Pertinax in Apennino in
villa Martis.] Quia inferius vada Saba-
tia nominantur, scripserunt nonnulli
Martis villam ubi natus Pertinax, ad
vada Sabatia fuisse olim sitam. ex

L1

Dione

tinax in Apennino ¹ in villa Martis. Equus pullus ea hora qua natus est, in tegulas ascendit, ² atque ibi breviter commoratus, decidens expiravit. Hac re pater motus ad Chaldaëum venit. Qui ³ quum illi futura ingentia prædixisset, ⁴ stipem se perdidisse dixit. ⁵ Puer literis elementariis & calculo imbutus, datus etiam Græco grammatico, ⁶ atque inde Sulpitio Apollinari, post quem idem Pertinax grammaticen professus est.

Dione potius statuas, Albæ Pompejæ fuisse vicinam. nam ille ait *ἡ οὐ Περτινάξ· Ἀλβὺς, ἐξ Ἀλβῆς Πομπηίας*. sed cum in Liguria Martis villam invenerim apud veteres nullam, possintque verba Dionis de origine non minus quam de nativitate intelligi, dubito, num Martis villa hæc illa sit quam in Terentii vita Donatus statuit in via Appia. certum enim Appiam non procul ab Urbe ad montana deflexisse, & Apenninum.

GRUTERUS.

¹ *In villa Martis.*] Palatinæ membranæ in villa matris; nec aliter ejusdem bibliothecæ Excerpta. cui scripturæ finis quoque sensus. sic & post meminit villa paternæ, in Liguria constituta.

CASAUBONUS.

⁴ *Stipem se perdidisse dixit.*] Quia conscius suæ tenuitatis magna pollicenti Chaldaeo fidem habebat nullam: ideo stipem se ait perdidisse quam genethliaco dederat. male in membranæ, *stipem*.

⁶ *Atque inde Sulpicio Apollinari.*] Ille est aut ejus filius, de quo multa apud A. Gellium.

SALMASIUS.

² *Atque ibi breviter commoratus decidens expiravit.*] Palatinus & vet. ed. atque ibi breviter commoratus decidit expiravit. Scribe: decidit & expiravit.

³ *Quum illi futura ingentia prædixisset.*] Sic in vita Severi: tunc in quadam civitate Africana quum sollicitus Mathe-

maticum consulisset, posteaque hora ingentia vidisset Astrologus.

⁵ *Puer literis elementariis & calculo imbutus.*] Litteras primas elementarias vocavit, ad differentiam eorum litterarum quas qui tenent litterati & eruditi vocantur. unde & *bonarum litterarum*, pro multisque Latinis dictus: Elementa prima dixit elementarias istas litteras Horatius:

— pueris dant crustula blandi
Doctores, elementa velint ut discant
ma.

litteras etiam vocant auctores absolute elementa ista prima quibus imbuuntur pueri. unde & litteratores qui litteras illas docent, qui & *παρρηγοῦσαι* Græcis, Latinis etiam *calculator*, aut *caulones*, ut in vetustis libris scribitur. vetus Epigramma:

— docendam suscepit calculo puerum.
Iidem enim fere qui primas litteras docebant, & calculo quoque pueros imbuebant. & hæc sunt notiora, quam ut pluribus explicari debeant, & alibi multis exposuimus.

⁶ *Atque inde Sulpicio Apollinari.*] Is omnino est Sulpitius Apollinaris, de quo tam multa apud Agellium. nec enim potest ejus esse filius. Pertinax enim sub Marco nomen habuit qui dicitur heic habuisse doctorem Sulpitium Apollinarem, qui doctor videtur etiam sub Marco & magni fuit nominis. sed mirum heic non Sulpitius sed Sulpio, diserte scriptum extare in optimo Palatino. quod & infra observavimus in alio Sulpitio, ubi item Sulpio scriptum offendimus.

¹ Sed quum in ea minus quaestus proficeret, ² per Lollianum Avitum consularem virum, patris patronum, ducendi ordinis dignitatem petiit. Dein praefectus cohortis ³ in Syria profectus, ⁴ T. Aurelio imperatore à praefide Syriae, ⁵ quod sine diplomatibus cursum usurpa-

GRUTERUS.

¹ Sed cum in ea minus quaestus proficeret. Videri queat vox ultima ab librario. plane si absit, nihil defuerit sententiae.

CASAUBONUS.

² Per Lollianum Avitum consularem virum. Consil fuit sub Pio. is ipse est de quo Apulejus in Apologia, & Ulpianus lege tercia, Digestis, De decurionibus. hic etiam est, opinor, quem Victor hic Lollium Gentianum vocat, per errorem.

³ In Syria. In Syriam.

⁴ T. Aurelio imperatore. Reg. imperante.

⁵ Quod sine diplomatibus cursum usurpaverat. Vide legem tertiam Cod. De cursu publico. diplomata passim in libris vetustiorum, quae ibi evectioes. aliis etiam tractoria, & combinæ, hoc est διπλωμα. Regius hic, diplomatibus. scribe diplomatibus, ut in Pandectis.

SALMASIUS.

⁵ Quod sine diplomatibus cursum usurpaverat. Diplomata passim apud veteres, quæ recentioribus evectioes, tractoria & combinæ. quorum trium vocabulorum eadem pane ratio. nam combina, sunt litteræ quæ dabantur à principe ad combinanda publica animalia, & cursum usurpandum. combina pro combinatione, combinare autem proprie est κτ' δύο ζεύγειν. ut conquarenare, κτ' πέντε αρέ. optimæ Glossæ: combinat, ζεύγει, συνάπτει. conquarenat, ζεύγει κτ' πέντε αρέ. combina igitur pro combinatione, est evectio vel combinandorum animalium publicorum & jungendo

rum ad cursum copia & facultas. vel si potius combina est συνδυαζε. nam combinare est συνδυάζειν. hinc combina συνδυασμός. ἀπὸ συνδυασμοῦ aliquid facere, idem est quod ἀπὸ συνδυασμοῦ. ex compacto, ex composito. hinc combina, συνδυαζε. Eustathius: τῶν περὶ αὐτὸν ἐλόντων αὐτὸν κελύψεσθαι αὐτὸν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ αὐτοῦ. ὡς ἂν δρομικῶν ἡρώδων, αὐτὸν κτ' ἡμετέρας ἢ αὐτὴν γλῶσσαν καλεῖται Ρωμαίων, ταῦτα συνδυαζε. Glossæ: συνδυαζε, sigillum, evectio. ἀπὸ κτ' ἡμετέρας. verbum ἡμετέρας, ordinare, disponere in rebus circensibus apud Chrysostomum de circo. nam & ἡμετέρας etiam dicebatur signum vel mappa quam mittebat prætor committendis ludis. hinc ut dixi ἡμετέρας de Circensibus usurpatum Beato Chrysostomo. locus hodie corruptus sic legendus est: μὴ περὶ τοῦ σε τὸ αὐτὸ ἰππικῆς ἡμετέρας, ἵνα μὴ καλεῖται σε τὸ αὐτὸ κελύψεσθαι συνδυαζε. εἰ βάλῃ ἡμετέρας ἐν ἀγῶνι, δυνάσται τῶν ποιεῖν μάχων ἐν ἱερῶν καὶ πνυμνικῶν. vulgo legitur τὸ αὐτὸ ἰππικῆς ἡμετέρας. vir illustris in notis ad sphæram barbaricam Manilii, τὸ αὐτὸ ἰππικῆς ἡμετέρας, ex illo Chrysostomi loco, et si Chrysostomi non meminit, interpretabatur præmissionem combinatorum sive desultorum. nam equi desultorii, missi exituros in circensi spectaculo denuntiabant. sed ἡμετέρας proprie est signum emittendis quadrigis dare, & ἡμετέρας mittere, hoc est signum vel mappam, ἡμετέρας tamen illa accipiebant

L 1 2 aliquan-

surpaverat, pedibus ab Antiochia ¹ ad legationem
² suam iter facere coactus est. Bello Parthico industria
 sua promeritus, ³ in Britanniam translatus est ac reten-
 tus. Post in Moesia ⁴ rexit alam, deinde ⁵ alimentis di-
 videndis in via Emilia procuravit. Inde classem Ger-
 manicam rexit. Mater eum usque in Germaniam pro-
 sequuta est, ibique obiit. cujus etiam sepulcrum stare
 nunc dicitur. ⁶ Inde ⁶ ad ducentum H-S stipendium

transla-

aliquando de sponsionibus & com-
 pactis quæ deposito pignore vel pe-
 cunia à spectantibus fieri solebant
 in ludis Circensibus; quum pars hæc
 agitatore illum, pars illa istum fo-
 re victorem contenderent. Terrul-
 lianus: *adspice populum ad id spectacu-
 lum jam cum furore venientem, jam in-
 mulnosum, jam cæcum, jam de sponsioni-
 bus concitatam.* *ἡγεμονίας* igitur idem
 quod *συνδίκη*, quod in eadem re
 usurpat Balsamo, de his scilicet spon-
 sionibus in circo fieri solitis de ali-
 cujus equi vel agitatoris victoria.
ἡγεμονία enim idem quod *συνδίκη*
 vel *συνδίκη*, vel *συνδίκη*, &
 compactum sponsionemque signifi-
 cat. hæc mea antiqua de hoc verbo
ἡγεμονίας sententia, cujus me non-
 dum poenitet. sed de hac re alibi plu-
 ribus.

¹ *Ad legationem suam iter facere co-
 actus est.*] Ita libri sine ulla varietate.
 quod non placuit Casaubono qui le-
 git: *ad legationem suam.* mihi magis pla-
 ceat nihil mutari. nam ejusmodi co-
 hortium & legionum præfecturas,
 legationes etiam vocabant, & legatos
 qui cohortibus aut legionibus præ-
 erant. hinc legationes militares, infra:
*nam vacationes & legationes militares
 dicitur vendidisse.* ubi militares lega-
 tiones appellasse illum cenfeo, ejus-
 modi præfecturas militares, ut sunt
 præfecti cohortium, legionis, & si-
 miles. si legatus legionis dicebatur,
 quidni & legatio?

³ *Rexit alam.*] Optimus Palatinus
 & excerpta Spartiani; *rexit halam.*

Hala pro ala. nam ita etiam scribe-
 bant. Veteres Glossæ: *Hala, ἡγεμονία
 ἢ μεγάλη ἐπὶ πάλῳ. ὡς πάλῳ ἡ
 ἡγεμονία ἀλε dicuntur. Halas, ἡ
 πάλῳ τῷ ἐπὶ πάλῳ.*

GRVTERVS.

¹ *Ad legationem suam iter facere.*]
 Haud aliter quoque Palat. bene-
 men Casaubonus, *ad legationem suam.*

⁶ *Ad ducentum stipendium.*] Pal. *sisteriorum.* Scaliger
 Manilium monuit, restituendum, *ad
 ducentum stipendium, &c.* qui videtur.

CASaubonus.

¹ *Ad legationem suam iter facere.*]
 Lego, *ad legationem suam.* non enim lo-
 gatus fuit tum Pertinax, sed præ-
 ctus cohortis.

² *In Britanniam.*] Lego *ex regio-
 in Bithyniam.* nam ex Syria in Bithy-
 niam translatus est; deinde in Ma-
 siam, ut statim sequitur.

⁴ *Alimentis dividendis in via Emilia
 procuravit.*] Sequitur non longe: *de-
 cepto successore alimentorum ei cura ma-
 data est.* sed eam curam Pertinax in
 Urbe sustinuit, ætate jam provecta,
 post multos & magnos honores: *ita-
 tam quæ hic commemoratur, jure-
 nis adhuc obiit per oppida & vias
 ad viam Æmiliam hinc inde.* Spartianus in Juliano, *Post hæc curam
 alimentorum in Italia meruit.*

⁵ *Inde ad ducentum H. S. stipendium
 translatus in Daciam.*] Ita scripti: *ru-
 gò, ducentorum.* corrigit vero Jo-
 sephus

plus Scaliger Notis ad Manilium suum, ad ducenarium stipendium. quoniam essent ducenarii pluribus explicatum eo loci invenient harum rerum studiosi. Fuerunt & qui dicebantur centenarii, itemque sexagenarii, sitque in utroque codice per sepe mentio ducenarum & centenarum dignitatis. de quibus omnibus luculentissimè Jacobus Cujacius, ad legem primam Cod. De exactioribus tributorum.

SALMASIUS.

6. Ad ducenarium H. S. stipendium translatus in Daciam.] Nihil mutant libri. vetus editio integre scriptum habet: ad ducenarium sestertiorum stipendium translatus in Daciam. & nihil sane mutandum. sic enim loquebantur, procurator ad ducenarium sestertia. id est procurator ducenarius. & procurator ad sexagenarium, qui sexagenarius. vetus inscriptio Romæ ante hortos Carpenes: PROCVR. TRIVM. PROVINC. GALL. LVGDVNENSIS. NARBONENSIS. ET. AQUITANIE. AD. SS. LX. PROC. ALEXAND. PELVSI. AD. SS. C. quam inscriptionem ita explicant viri docti: procuratori trium Provinciarum Gallie, Lugdunensis, Narbonensis & Aquitanie ad sestertium sexages. Procuratori Alexandria Pelusi ad sestertium centies. à numero scilicet pecuniarum illis commissarum, quomodo magnus Iuriconsultus verba Dionis accipienda putabat de Cæsaris procuratoribus: καὶ τοῖς τὰ ἐπιτόκους καὶ αὐτὸ τὸ πένθος διόμα, διὰ τὸ ὅτι οὐκ ἔστι διδύμων αὐτοῖς ἑξήκοντα. à numero pecuniarum fiscalium quas exigebant. sed mens verborum Dionis hoc non patitur. nec illam interpretationem recipere potest inscriptio quam produximus. Ducenarios igitur procuratores Dio vult dictos à numero pecuniarum quas in salarium accipiebant. quibus ducena sestertia erant constituta hi dicebantur ducenarii: quibus centena, centenarii: quibus sexagena, sexagenarii. atque ita debet in illa inscri-

ptione accipi: procuratori ad sestertia centena: procuratori ad sestertia sexagena. ducenarium, centenarium & sexagenarium mentio leg. 1. Cod. de exact. trib. aliter dicebantur ducenarii in militia qui ducentos homines regebant, & centenarii qui centum. atque hinc ducenarii & centenarii in schola agentium in rebus. vulgo hæc confundunt, sed alibi has differentias explicabimus. Procuratores igitur ducenarii à ducenis sestertiis, quæ stipendii nomine accipiebant. in veteri inscriptione Anquariæ Hispan. II. ITEM. PRO. AVG. PROV. BÆTI. AD DUCEN ACCIPIENDA. id est, procuratori Augusti Provincia Bætica ad ducenam accipienda. idem est ac si dixisset, procuratori ducenario. sic enim plerumque dicebant, ducena, centena, non adjectis sestertiis. sic hoc loco Pertinax, qui ad ducenorum sestertium stipendium dicitur translatus in Daciam, procurator ducenarius Daciæ factus intelligi debet. magno igitur in errore versantur doctissimi viri qui aliquos ducenariæ procuratores fuisse sibi persuaserunt, & ducenariam exactorem accipiunt, quæ eadem fuerit cum ducentesima. quod satis mirari non possum. sic sane pars eadem esset cum toto. nam ducenarius secundum vim verbi non alius potest esse, quam qui ducena exigit vel colligit. at ducentesima quora pars sit ducentorum nemo ignorat. minor cum lego procuratorem ducenariæ ex septima Apuleji Milesia citari, quasi aliquis ducenariæ procurator fuerit, aut quasi ducenaria aliqua exactio fuerit. atqui ducenariæ procuratorem non nominat Apuleius, sed procuratorem principis ducenaria fundum dignitate. at ducenaria dignitas, ejus est qui ducena stipendii nomine accipiebat. ducena dignitas, in militia alia erat, & ab alia origine, sicut & centena. nam centena dignitas ejus est qui centum homines ducebat. centenaria vero illius qui centena sestertia in salarium accipiebat. sed hæc alibi pluribus.

translatus in Daciam, ¹ suspectusque Marco, ² quorundam relatu, ³ à partibus remotus est: ⁴ & postea per Claudium Pompejanum generum Marci, quasi ⁵ adjutor ejus futurus, ⁶ vexillis regendis ascitus est. In quo

GRUTERUS.

¹ *Suspectusque Marco, quorundam relatu, à partibus remotus est.*] Fal. non habet dictionem relatu, sed suspectusque à Marco quorundam à partibus, &c.

CASAVBONVS.

² *Quorundam relatu.*] An delatu? factio enim fuit quorundam, mox prodita, ut subjicitur.

³ *À partibus remotus est.*] Hoc est, ab administratione reip. & ab illa statione quam tunc temperabat. metaphorica est à ludo pilæ, ut explicat doctè Scaliger.

⁴ *Et postea per Claudium Pompejanum.*] Quem virum præcipuo cultu semper coluit Pertinax, ut ex Dione constat.

⁵ *Adjutor ejus futurus.*] Melius in Reg. ejus futurus.

⁶ *Vexillis regendis ascitus est.*] Ut præesset cohortibus veteranorum ad signa retentorum.

SALMASIUS.

² *Quorundam relatu remotus à partibus.*] Partes heic administrationem reipublicæ accipiunt, & à partibus remotum esse pro à reip. administratione esse depulsum. cujus loquutionis exemplum adhuc requiro. non frustra aliquid heic hæere viri sum semper suspicatus. Palatinus vocem relatu non agnoscit. hinc optima recte legendi occasio: *suspectusque Marco, quorundam partibus remotus est.* vel etiam *quorundam à partibus*, hoc est per partes quorundam, vel quorundam factione. partes enim semper pro factione. cujus infinita huc congererem exempla, nisi rem per se satis notam opera mea notiosem facere superfederem. quod igitur heic partes vocat, paulo inferius factionem nominat. *postea iterum re bene gesta pro-*

dita est factio que illi concinnata sunt. partes igitur quorundam suspectum Marco fecerunt Pertinacem, atque ideo remotus est. male sentiens qui negabunt hæc esse vera.

⁶ *Vexillis regendis ascitus est.*] Vexilla heic interpretantur cohortes veteranorum ad signa retentorum. de vexillariis legionum plura infra dicemus. sed de his minime accipiendum hoc loco. non enim illi in cohortes divisi, nec vexillariorum legionis cohortes quisquam legit. in exercitu Romano semper legiones & auxilia fuisse notius quam ut dici debeat. auxilia in cohortes divisa, cohortes in vexilla. itaque cohortes semper de auxiliis, & vexilla de cohortibus. sic vexilla sunt auxilia. Livius lib. xxxix. quattuor nulla militum amissa & legionis secunda signa tra, undecim vexilla socium nominis latini vexillares cohortes dicuntur Tacito Hist. lib. ii. terdecima legionis vexillum; quattuor auxiliorum cohortes & quingenti equites in sinistro locantur. qui heic auxiliorum cohortes dixit, paulo post vexillares cohortes appellat: dextra fronte prima legio incesit: cum duobus vexillaribus cohortibus, & quingentis equitibus. nihil causa est cur vexillares ibi cohortes in auxiliares mutemus cum doctissimis viris. sic idem Hist. lib. iiii. vexillarios è cohortibus vocat, ut distinguat à vexillariis legionum. at vexillarii è cohortibus sunt auxiliaarii. Antonino vexillarii cohortibus & partem equitum ad invadendam Italiam rapienti comes fuit Arminius Varus. sic dux vexillorum in antiqua inscriptione, est qui alio lapide perfectus auxiliorum dicitur. Læo. AVGG. PROPR. PANNON. SVPER. DVCI. VEXILL. Id est Duci vexillorum. item in alio saxo: DVCI. VEXILL. PER.

quo munere approbatus, lectus est in senatum. Postea iterum re bene gesta, prodita est factio quæ illi concinnata fuerat: Marcusque imperator, ut compensaret injuriam, prætorium eum fecit, & primæ legioni regendæ imposuit: statimque Rhetias & Noricum ab hostibus vindicavit. Ex quo eminente industria, studio Marci imperatoris *cos. est designatus. Extat oratio apud Marium Maximum, laudes ejus continens, & omnia vel quæ fecit vel quæ perpessus est. & præter illam orationem, quam longum fuerit connectere, sæpissimè Pertinax à Marco & in concione militari & in senatu laudatus est: doluitque palam Marcus³ quod quum senator esset, præfectus prætorii fieri à se non posset. Cassiano motu composito, è Syria ad Danubii tutelam profectus est, atque inde Mœsiæ utriusque, mox Daciæ regimen accepit. Bene gestis³ his provinciis, Syriam meruit. ⁴ Integre se usque ad Syriæ

PER. ITALIAM. EXERCITVS. is ut dixi in aliis inscriptionibus vocatur, præpositus auxiliorum. item in alia: præpositus vexillationibus. nam vexillatio & vexillum idem. at vexillationes apud recentiores, ut Vegetium & alios, de equitibus tantum dictæ. vexilla igitur hoc loco auxilia sunt intelligenda: & Pertinax qui regendis vexillis ascitus esse dicitur, dux vexillorum vel auxiliorum præpositus intelligi debet. at vexilla aut vexillarii cum de veteranis dicuntur sub signo ac vexillo retentis, nunquam vexillarii aut vexilla sunt simpliciter, sed vexillationis legionum. ut tertia decima legionis vexillum apud Tacitum: & cum vexillis nona, secundaque, & vicesima Britannicarum legionum. & alibi: cum vexillariis trium Britannicarum legionum, de quibus nos alibi fusius.

CASAVBONUS.

I Et primæ legioni regendæ imposuit.] Legiones primæ erant plures: sed cognominibus distinguebantur. Pri-

ma Italica Neronis, prima Adjutrix Galbæ, & prima Minervia Domitiani. videtur hic prima Adjutrix intelligi, quam in Pannonia locat Dio.

2 Cos. est designatus.] Inter suffectos: gessitque absens, collega Didio Juliano, qui ei successit. nam consul ordinarius ante ultimum Commodi annum non fuit. & tamen hunc quoque consulatum invidiosum Pertinaci apud multos fuisse, ob sordidam originem, declarat Dio in vita Marci. De anno hujus consulatus dicemus mox.

3 Quod cum senator esset.] Expofuimus ad superiorem vitam.

SALMASIUS.

3 Quod quum senator esset, præfectus prætorii fieri à se non posset.] Palatinus & vetus editio: quod senator esset. omnino legendum: doluitque palam Marcus quod senator esset, & præfectus prætorii à se fieri non posset.

CASAVBONUS.

4 Integre se usque ad Syriæ regimen

Syriæ regimen Pertinax tenuit : post excessum verò Marci, pecuniæ studuit : quare etiam dictis popularibus est laceffit. Curiam Romanam post quatuor provincias consulares, quia consulatum absens gesserat, jam dives ingressus est, quum eam senator antea non vidisset. Jussus est præterea statim à Perennio in Liguriam secedere in villam paternam. Nam pater-

Pertinax tenuit.] *Se tenuit, διέδωκεν, egit. σωφρονῶς καὶ ἐγκρατῶς διήγαγε.* sed non displiceat integram. ἀμεμπτον ἐκαστὸν διατήρησε.

1 *Cum eam senator antea non vidisset.*] Jam illa tempestate multi Romani erant senatores, qui Romam rarò commearent : nonnulli qui vidissent nunquam, ut alio loco diximus. post tempora verò Constantini etiam legibus & constitutionibus principum opus fuit, ut compellerentur Romam venire senatores. Lege in Codice Theodosiano titulum quartum libri sexti.

2 *Nam pater ejus tabernam coactiliariam in Liguria exercuerat.*] Omnino scribendum coactiliariam, ut pridem viri docti monuerunt generaliore voce usus, idem significavit statim initio, lignariam negotiationem appellans. at coactilarii sunt illi, qui non quavis ligna, sed coactilia tantum parant venduntque. Græci, & Latini etiam multi, acapna dicunt. Artem hanc paucis describit Theophrastus libro quinto Historiarum : *ὀριμύπετα*, inquit, ὁ καπνὸς συκῆς, καὶ ἐλαυῆ, καὶ ἐπὶ ἄλλοις ὁπώδεσ. αἰτία δὲ ἡ ὑγρότης. φλογισθέντα δὲ καὶ ἀποσπένδονται ἐν ὕδατι ἐπὶ ῥύτῳ, καὶ μετὰ ταῦτα ἐξηρανθέντα, πάντων ἀκαπνότερα, καὶ φλόγα μαλακώτερον ἀφίησι. Erant & alia rationes acapna ligna parandi : nam, ut Caro docet, coacta sole & conspersa amurca fumum non faciunt. Isti sunt quos olim admiratus Anacharsis dixit, *ὅτι καπνὸν ἐν τοῖς ἔργοις καὶ οὐκ αἰετὶν,*

καὶ δὲ ξύλα εἰς πῦρ πόλιν καίουσι, ferè enim qui coactiliariam faciebant, in montibus degebant, aut sylvis, ut hujus pater in Apennino. Coactilia ista ut plurimum in batillis accendebant, ut docemus ad Trebellii Claudium. In regio & Puteani, atque etiam Politiani corruptè *cratiliariam*, vel *cratiliariam*.

GRUTERUS.

3 *Pater ejus tabernam coactiliariam.*] Sic proximè Palatinus, nempe *coactiliariam*. litterà unà tantum transposita.

SALMASIUS.

2 *Nam pater ejus tabernam coactiliariam.*] Scribe : coactiliariam. nam huius omnes coactiliariam scribunt. coactiliariam tabernam vocat, quæ coactilibus lignis erat instructa, in qua coactilia vendebantur. aliud enim fuit coactiliarium esse, aliud coactiliariam tabernam exercere coactilarii dicebantur, qui coactilia ligna in sylva faciebant. *linthearii*, qui linthea : *restarii*, qui restes. at taberna coactilicæ exercitor is erat, qui negociabatur, & coactilia ligna mercalia habebat. quare nolim hunc cum Scaligero legere : coactiliariam tabernam. nulli enim ita libri. at coactilarii sunt *πλοποιοί*. & coactiliaria *πλοποιήλική*. de quibus nos alibi. Coactilia autem ligna dicebantur, unde & lignariam negotiationem supra dixit cum intelligeret hanc coactiliariam. coactilia igitur differebant à carbonibus : carbones enim ligna dici non possunt. coactilia erant, coactilia quidem ligna, sed non ad plenum,

jus tabernam coctiliciam in Liguria exercuerat. Sed posteaquam in Liguriam venit, multis agris coemptis, tabernam paternam ¹ manente forma priore, infinitis ædificiis circumdedit: fuitque illic per triennium & mercatus est per suos servos. Occiso sanè Perenni, Commodus Pertinaci satisfecit, ² eumque petiit ³ per literas ut ad Britanniam proficisceretur: profectusque milites ab omni seditione deterruit, quum illi quemcumque imperatorem vellent habere & ipsum specialiter Pertinacem. Tunc Pertinax malevolentiae notam subiit, quòd dictus est insimulasse apud Commodum affectati imperii Antistium Burrum, & Arrium Antoninum. ⁴ Et seditiones quidem contra ipse compescuit in Britannia: verum ingens periculum adiit: seditione legionis penè occisus, certè inter occisos relictus. quam quidem rem idem Pertinax acerrimè vindicavit. Denique postea veniam legationis petiit, dicens sibi ob defensam disciplinam infestas esse legiones. Accepto successore, alimentorum ei cura mandata est, ⁵ deinde proconsul Africae factus est. In quo proconsulatu multas seditiones perpeßus dicitur, ⁶ vaticinationibus earum quæ de templo Cælestis emer-

num, neque ita ut carbonem videri possint. at carbonem penitus & ad plenum erant cocti. de quibus infestias plura scribemus.

CASAUBONUS.

¹ Manente forma priore.] Scripti, fortuna, contra auctoris mentem.

² Eumque petiit per literas.] Petere aliquem pro rogare, apud Marcellinum & alios, contra morem vetustiorum.

⁶ Vaticinationibus earum quæ de templo Cælestis emergunt.] Idem in vita Mactini, Vates Cælestis apud Carthaginem deo repleta solebat vera canere. Cælestis Carthaginensium dea omnibus nota: sed illa paucissimis, quæ de Phœnicum ac Pœnorum diis è densissimis tenebris in claram lucem

protulit *δαίμων* & *ἀνὴρ* Josephus Scaliger.

GRUTERUS.

³ Per literas ut ad Britanniam proficisceretur.] Vox ad non visitur in Palatin. à manu primâ, ut nec pronomen per.

SALMASIUS.

⁴ Et seditiones quidem contra ipse compescuit in Britannia.] Lege: & seditiones quidem contra se compescuit in Britannia: verum ingens periculum adiit. contra se pro contra eum, nempe Commodum. sic suum pro ejus. Britanni enim contra Commodum imperatorem eligere volebant: quam seditionem compescuit Pertinax.

⁵ Deinde proconsul Africae factus est.] Proconsule.

L1 §

I Et

mergunt. Post hoc præfectus urbi factus: in qua præfectura post Fuscianum hominem severum, Pertinax mitissimus & humanissimus fuit, ¹ & ipsi Commodus plurimum placuit, ² quia ille esset iterum, quum Pertinax factus est. ³ Tunc Pertinax interficiendi Commodi conscientiam delatam sibi ab aliis non fugit. Commodus autem interempto, Lætus præfectus prætorii & Electus cubicularius ⁴ ad eum venerunt ut eum confirmarent, atque in castra duxerunt. Illic Pertinax milites alloquutus est. ⁵ Donativum promisit, ingeri si bi imperium à Læto & Electo dixit. Fictum est autem quod morbo esset Commodus extinctus, ⁶ quia & milites, ne tentarentur, pertimescebant. Denique

CASAUBONUS.

¹ Et ipsi Commodus plurimum placuit, quia ille esset iterum, cum Pertinax factus est.] Videtur Capitolinus hoc significare: priorem Pertinacis consulatum, de quo ante dixit, eo anno fuisse ab illo gestum, quo secundum Consul fuit Commodus; hoc est anno priusquam excederet Marcus. aliter hæc verba accipi posse non videntur. Sed mirum est, cur Pertinax Commodus plurimum placuerit, hanc à Capitolino rationem afferri: frigidam penitus, si quid iudico, & propè nullam. Sed non esse sincerum locum ipsa oratio arguit, inconcinna satis & quæ neque aures neque mentem expleat. Non dubito deesse hic aliquid, & fortasse etiam pluscula verba: quantumvis membranæ veteres vitium dissimulent.

³ Tunc Pertinax interficiendi Commodi conscientiam delatam sibi ab aliis non fugit.] Si de conjuratione Marcæ & Læti & Electi qui Commodum non interemerunt, sentit Capitolinus, haud dubiè fallitur. nam Pertinax de eo consilio rescivit nihil quicquam. adi ad Herodianum. Julianus tamen imperator idem scribit cum Capitolino.

⁵ Donativum promisit.] In singulos denarium trina millia: sive aureos hodiernos circiter ccc.

GRUTERUS.

² Quia ille esset iterum, cum Pertinax factus est.] Pal. illi, item es. locus proculdubio mendosus.

SALMASIUS.

² Quia ille esset iterum, quam Pertinax est factus.] Palatinus cum prima editione: quia illi esset iterum, quam Pertinax est factus. & hoc tantum variant ab editis, quod illi habent, non ille. tempus veniet fortasse cum hunc locum capiam. nunc non capio. quod ingenue fateri malo quam mihi lectorique per varias & arcessitas correctiones & interpretationes illudere.

⁴ Ad eum venerunt ut eum confirmarent.] Pal. & ed. Med. confirmarent. scribe: Commodus autem interemptus, Lætus præfectus prætorii & Electus cubicularius, ad eum venerunt, & eum confirmarent, atque in castra duxerunt.

CASAUBONUS.

⁶ Quia & milites ne tentarentur pertimescebant.] Ait & milites, quia & Pertinax ad quem prius venerunt

Lætus

nique à paucis primū est Pertinax Imperator appellatus. Factus est autem sexagenario major imperator, prid. Cal. Januarias. De castris nocte quum ad senatum venisset, & cellam curiæ jussisset aperiri, neque inveniretur ædituus, in templo Concordiæ refedit. Et quum ad eum Claudius Pompejanus gener Marci venisset, casumque Commodi lacrymasset, eum hortatus est Pertinax ut imperium sumeret: sed ille recusavit, quia jam imperatorem Pertinacem videbat. Statim ergo omnis magistratus cum consule ad curiam venerunt, ingressumque ⁴ Pertinacem nocte imperatorem appellaverunt. Ipse autem Pertinax post laudes suas à consulibus dictas, & post vituperationem Commodi acclamationibus senatus ostensam, egit gratias senatui, & præcipuè Læto præfecto prætorii, quo autore & Commodus interemptus & ipse imperator est factus. Sed quum Læto gratias egisset Pertinax, Falco consul dixit, *Qualis imperator es futurus, hinc intelligimus quòd Lætum & Martiam ministros scelerum Commodi post te videmus.* cui Pertinax respondit, *Juvenis*

Lætus & Electus, diu ne tentaretur timuit: neque Commodi eadem prius credidit, quàm per suorum unum explorasset, cui cadaver est ostensum. hoc pluribus declarant Dio & Herodianus: etiam Capitolinus subobscure eum dixit modo, ut eum confirmarent.

¹ Pridie Cal. Januarias.] Regius, Kalendis Januariis. idque verissimum est. nam Commodus occisus est pridie Calendas: noctis autem illius pars multò maxima præterierat priusquam in Castra adductus Pertinax à prætorii militibus salutaretur Imperator: neque multò antè quàm illucesceret, imperium illi in senatu confirmatum. Kalendis igitur acta, quæ post mediam noctem gesta.

² Cellam curiæ.] Cuius veteribus quæ capella amissa Latinitate dicta est,

va¹di²ov, sacellum. Semper autem cellam Curia prius quàm Curiam ingrediebantur, ex Augusti præcepto. Suetonius libro secundo cap. xxxv. vocem ædituus ex regio restituiimus. sic & Puteani.

⁴ Pertinacem nocte imperatorem appellaverunt.] Dio ait, *νυκτός ἐν ὄνσι.* hoc est, apperente die, ut modò dicebamus. Herodianus diem planè jam ait exortum.

GRUTERUS.

¹ Prid. Kal. Januarias.] Ita Pal. sed compendio scripturæ tali. PRID. KAL. JAN.

³ Neque inveniretur ædituus.] Sic etiam fere Pal. æditus nimirum. nam male vulgg. æditus.

⁵ Juvenis es consul, nec patendi scis necessitatem.] Palatinus necessitates. non

*venies consul, nec parendi scis necessitatem. Paru-
rupt inviti Commodus, sed ubi habuerunt facultatem, quae
semper voluerint ostenderunt. Eadem die qua Augustus
est appellatus, & Flavia Titiana uxor ejus Augusti*

non pejus, si non melius. & necessi-
tas profecto plurimum nos cogit.
Unde & inter fragmenta Sallustii Le-
pidus Consul oratione sua ad popu-
lum: *At obiectat mihi possessiones ex bo-
nis proscriptorum: quod quidem scelerum
illius vel maximum est, non me, neque
quemquam omnium satis tueram fuisse, si
recte faceremus. Verum nos de hac
necessitate plura, ad Taciti illud: Ille
nihil ex his sponte susceptum, sed Principi
paruisse defendebat. l. xiii. Ann. c. 43.
addatur etiam ejusdem auctoris li-
ber iv. Hist. cap. 8. m. nec minus sibi
amiciam talem amicitiam, quam aliis exsi-
lium.*

SALMASIUS.

*1 Nec parendi scis necessitatem.] Ne-
cessitates, Palatinus.*

CASAUBONUS.

*2 Et Flavia Titiana uxor ejus Augu-
sta est appellata.] Decreto senatus Au-
gusta est appellata: sed cum hono-
rem ab ea recipi noluit Pertinax. ut
mox subjicitur, & pluribus Dio, qui
& causam adjicit. Caterum totus
locus in vulgatis scriptisque libris
perturbatus, concipiendus hoc mo-
do: Eadem die qua Augustus est appella-
tus, & Flavia Titiana ejus uxor est appella-
ta, eis horis quibus ille in Capitolio vota
solvebat: prima sane omnium ea die, qua
Augustus est appellatus. Etiam patris pa-
triae nomen recepit. Vidit ante nos Ju-
stus Lipsius, qui & totum locum in
Notis ad Plinii Panegyricum erudi-
tissime est interpretatus.*

SALMASIUS.

*2 Et Flavia Titiana uxor ejus Augusta
est appellata. His horis.] Perturbatus hic
locus in omnibus libris. nec melius
concipiunt eruditi viri. sic igitur cum*

constitue: Eadem die qua Augustus
appellatus, his horis quibus ille in Capito-
lium vota solvebat. Primus sane omnium
die qua Augustus est appellatus, patriae
nomen recepit, nec non
etiam imperium proconsulare, nec non
quarta relationis. quod omnis lex fuit
Pertinaci. perperam enim illi erudi-
tissimi viri, quos dixi, distinguunt:
Prima sane omnium qua Augustus est ap-
pellatus. ut ad uxorem Titianam re-
feratur, quae omnium prima Augusta
sit appellata, quo vir ejus Augustus
est appellatus. ratio inquam eos figit.
Nam de Pertinace accipiendum,
cui etiam omni fuere istae omnes
simul & *ἐργασ* congestae cum Au-
gusti nomine appellationes. primus
igitur omnium eo die quo est Augu-
stus appellatus, etiam patris patriae
recepit, & alias quae sequuntur ap-
pellationes. cum alii id differrent,
nec nisi sero susceperent, ut de An-
tonino Pio tradit Capitolinus: *Pa-
tris, inquit, patriae nomen delatum a sena-
tu quod primo distulerat, cum rogatus ge-
nitarum actione suscepit. non mirum igitur,
si praecipue ista honorum conti-
nuatio visa est omni fuisse Pertinaci,
quam & in Alexandro Severo exco-
sare nititur ut insolentem & inultam
Lampridius his verbis: Accipit
imperium quum ante Caesar a senatu esset
appellatus, mortuo scilicet Macrimo, Au-
gustumque nomen idem recepit: addit
ut & patris patriae nomen & proconsu-
lare & tribunitiā potestatem & quae
quintae relationis deferente senatu
assumeret. & ne praecipue ista honorum
continuatio videatur, exponam causas quibus
id & senatus coactus est facere & illi
perpeti. non enim aut gravitati seu
congruebat omnia simul deferre, aut boni
principi raptum ire tot simul dignitates.
quae verba integra eo adduxi ut vi-*

est appellata. His horis quibus ille in Capitolium vota solvebat, ¹ primus sanè omnium ea die qua Augustus est appellatus; etiam patris patriæ nomen recepit: ² necnon simul etiam imperium proconsulare, ³ necnon jus quartæ relationis, quod ominis loco fuit Pertinaci. Ad palatium ergo Pertinax profectus, quod tunc vacuum erat, quia Commodus ⁴ in Vestilianis occisus est, petenti signum prima die tribuno dedit, *Militemus*, exprobrans utique segnitiam temporum superiorum: quod quidem etiam antè in omnibus ducibus dederat. Exprobrationem autem istam milites non tulerunt, statimque de imperatore mutando cogitarunt. ⁵ Ea die etiam ad convivium magistratus & procures senatus rogavit, quam consuetudinem Commodus prætermiserat. Sanè quum postero Calen-

te interpretamenti esse possint huic loco, nec aliud desideraretur confirmandæ distinctioni nostræ.

GRUTERUS.

1 *Primus sanè omnium ea die qua Augustus, &c.* Nihil abit ab hac scriptura Palatinis: neque temere accesserim aliorum emendationibus, cum eis contradicat nexus verborum sequentium.

CASAUBONUS.

2 *Necnon simul etiam imperium proconsulare.* De hoc satis ad Pium. delatum esse simul cum imperatoris nomine, mirum nihil. nam & proconsulare imperium, & tribunitia potestas necessariò coherent majestati imperatoriæ.

3 *Necnon jus quartæ relationis, quod ominis loco fuit Pertinaci.* Jus relationis, quod Augustis solitum attribui, exposuimus ad Suetonium, libro primo: neque nunc repetimus. Quod autem viri magni omen hic in numero ponunt quartæ relationis, cum esset moris tertiam vel quintam deferre: nolim ire inficias, etiam istud fontasse Capitolinum spectasse: ex-

terum omen præcipuum sine controversia in eo potius fuit, quod contra consuetudinem omnes Augustorum honores ita simul & *αὐγούης* in Pertinacem essent congesti. citò enim periturum illum augurati sunt, qui sic repente ac confestim omnia natum esset, quæ multis annis priores principes meruissent. Atque hoc quia insolens fuerat & contra priora exempla, in principibus insecutis raro est usurpatum: etsi factum interdum. vide Lampridium Alexandro Severo, & quæ ibi notamus.

4 *In Vestilianis.* In ædibus Vestilianis, de quibus in ipsius vita. apud Herodianum initio secundi, βασιλειῶν αὐλῇ, non est palatium, sed domus Vestiliana, vel ejus vestibulum, ubi excubabant οἱ σωματοφύλακες. ubicunque princeps, ibi aula.

5 *Ea die etiam ad convivium magistratus & procures senatus rogavit.* Ea dies, fuit Kalendarum anni novi: quam ludis, jocis, conviviis, munusculorumque missitationibus atque omni genere festivitatum celebrabant Romani.

I Lascia

lendarum die statuæ Commodi deicerentur, gemuerunt milites: simul quia iterum signum idem dederat imperator. Timebatur autem militia sub sene imperatore. Denique tertium Nonarum diem Votis ipsis milites Triarium Maternum ¹ Lascivium, senatorem nobilem, ducere in castra voluerunt, ut eum rebus Romanis imponerent: sed ille nudus fugit, atque ad Pertinacem in Palatium venit, & post ex urbe discessit. Timore sanè Pertinax coactus, omnia quæ Commodus militibus & veteranis dederat, confirmavit. ² Suscipere se etiam imperium à senatu dixit, quod jam sponte inierat. Quæstionem majestatis penitus tulit ³ cum jurejurando. Revocavit etiam eos qui deportati fuerant crimine majestatis, ⁴ eorum memoria restituta qui occisi fuerant. ⁵ Filium ejus Pertinacem senatus Cæsarem appellavit. Sed Pertinax nec uxoris Augustæ appellationem recepit, & ⁶ de filio dixit, ⁷ Quum meruerit. ⁸ Et quum Commodus ⁹ allectionibus innumeris

¹ Lascivium.] Regius, Lascivium.

² Suscipere se etiam imperium à senatu dixit, q.] Dixit in senatu. verba Pertinacis referunt Herodianus & Dio. eò autem hæc referenda, etsi posita loco non suo.

³ Cum jurejurando.] Huc pertinent ista Dionis: *οὐκ ἐπαύσατο τὴν δεινότητα τοῦ αὐτοῦ διὰ τὴν ἀποκαταστάσιν.*

⁴ Eorum memoria restituta qui occisi fuerant.] Contra legem Corneliam, quam & Cicero Consul propter publicam utilitatem firmavit. Dio, *τὴν ἀρχαίαν ἀφ' ἧς τὸ ἀδίκως πεφονεύειν.* lege totum locum: est enim eximius.

⁶ De filio dixit, Cum meruerit.] Suetonius de Augusto: Numquam filios suos commendavit ut non adiceret, si mererentur. Marcus ad Verum: Planè mei liberi pereant, si magis amari merebitur Avidius, quàm illi, & si Reip. expedit Cassium vivere quàm liberos Marci.

GRUTERUS.

⁵ Filium ejus Senatus Cæsarem appellavit.] Sic Pal. nam vulg. infatigabant, Filium ejus Pertinacem Senatui.

⁷ Cum meruerit.] Egregia vox, sed quæ usi etiam alii. Suetonius de Augusto cap. 56. Numquam filios suos pro pulo commendavit, ut non adiceret, si mererentur. Eo spectat & illud Marci Philosophi: Planè liberi mei pereant, si magis amari merebitur Avidius quàm illi, & si Reipublice expedit Cassium vivere, quàm liberos Marci. Vulcatus in vita Avidii cap. 2. f.

SALMASIUS.

⁸ Et quum Commodus allectionibus innumeris prætorios miscuisset.] Minor eruditos viros lectionem membranarum respuisse quæ sola vera est, & quum Commodus allectionibus innumeris prætorios miscuisset. prætorie enim allectiones dicuntur, quibus prætores alleguntur, ut senatorie quibus senatores.

meris prætorios miscuisset, senatusconsultum Pertinax fecit, iussitque eos qui præturas non gessissent, sed allectione acceperant, post eos esse qui verè prætores fuissent. Sed hinc quoque grande odium sibi multorum commovit. ¹ Censui retractari iussit: ² delatores victos graviter puniri iussit, & tamen mollius quàm priores imperatores unicuique dignitati, si delationis crimen incurreret, pœnam statuens. Legem sanè tulit ³ ut testamenta priora non prius essent irrita quàm alia perfectæ essent, neve ob hoc fiscus aliquando succederet. ⁴ Ipseque professus est nullius se aditurum hereditatem, quæ aut adulatione alicujus delata esset, ⁵ aut lite perplexa, ⁶ aut legitimi heredes, & necessarii privarentur: addiditque senatusconsulto

natores, cum igitur ante Commodam alii honores allectione sumerentur, sola prætura non ita accipiebatur. Commodus autem aliis innumeris allectionibus etiam prætorias miscuit, non aliter potuit aut debuit loqui Capitolinus.

CASABONVS.

⁹ Allectionibus innumeris prætorios miscuisset.] Malè scripti, prætorias. Prætorii sunt senatores prætura functi, vel ornamentis prætoriiis donati: quod solitum fieri ab imperatoribus; sed cum iudicio, & pro meritis in Remp. Commodus verò adulatores & voluptatum ministros inter prætorios adlegerat, ut loquitur Plinius in epistolis. Miscere pro inquinare. Græci dicunt *ῥγνῖν*. Sed præstat referre ad ordinem sedendi.

¹ Censui retractari iussit.] Iste sunt censuarie liberalitates, de quibus ad Hadrianum Spartiani.

² Delatores victos.] Reginus, certos. probo. non igitur sine ratione Petrus Faber pro victos emendabat convictos: quod idem est ac certos.

³ Ut testamenta priora non prius essent irrita quàm alia perfectæ essent.] Iusti-

nianus institutionum libro secundo, titulo xvii. *Disi Pertinacis oratione cautum est, ne aliæ tabulæ priores iure factæ irritæ fiant, nisi sequentes iure ordinatæ & perfectæ fuerint.*

⁴ Ipseque professus est, nullius se aditurum hereditatem, quæ aut ad.] Justinianus ibidem: *Eadem oratione expressit, non admissurum se hereditatem ejus, qui litis causa principem reliquerit heredem, &c.*

⁶ Aut legitimi.] Ut leg.

GRUTERUS.

⁵ Aut lite perplexa.] Non omnino inutilia juventuti proposuimus super hac re, ad illud Taciti lib. ii. cap. 48. *Neque hereditatem cuiusquam adiit, nisi cum amicitia mervisset. ignotos, & aliis insensos, eoque Principem nuncupantes, procul arcebat.*

SALMASIUS.

⁶ Aut legitimi heredes & necessarii privarentur.] Lege, ut, hoc modo: *ipseque professus est nullius se aditurum hereditatem, quæ aut adulatione alicujus delata esset, aut lite perplexa, ut legitimi heredes, & necessarii privarentur.*

I SAN-

to hæc verba, ¹ *Sanctius est P. C. inopem remp. obtinere, quàm ad divitiarum cumulum ² per discrimina atque dedecoris vestigia pervenire.* Donativa & congiaria quæ Commodus promiserat, solvit. Annonæ consultissimè providit. ³ Et quum ⁴ tantam pecuniam ærarii haberet, ut præter decies H-s non se invenisse fateretur, ⁵ coactus est ⁶ ea exigere quæ Commodus indixerat, contrà quàm professus fuerat. Denique aggressus eum ⁷ Lollianus Gentianus consularis, quod contrà promissum faceret, necessitatis rationem accepit. Auctionem rerum Commodi habuit, ita ut & pueros & concubinas vendi juberet, exceptis iis ⁸ qui per vim Palatio videbantur inserti. Et de his quos vendi iussit, multi

SALMASIUS.

¹ *Sanctius est P. C. inopem remp. obtinere.* Palatinus, sat statius est. scribe: *statius est P. C. inopem remp. obtinere quàm ad divitiarum cumulum per discrimina atque dedecoris vestigia pervenire.*

³ *Et quum tantam pecuniam ærarii haberet.* Lege: *Et quum tanta penuria ærarium haberet.* ad verbum ex Dione: *ποσειδῶνι ἡ ἀρχὴ τότε τὸ βασιλεὺς εἶχε ἀρχημελία.*

GRUTERUS.

¹ *Sanctius est, Patres conscripti.* Palat. prius habuit: *Statius est*, ut appareat restituendum, *Statius est.* nam *Sanctius* sanè minus heic quadrat.

² *Per discrimina atque dedecoris vestigia.* Idem Palatinus, per discriminum atque dedecorum vestigia. quomodo olim editi; nec displicet. quippe Princeps ditatus artibus malis, & discrimen subit, & dedecus. tot enim sibi fecit hostes, quot reddidit pauperes.

³ *Et cum tantam penuriam ærarii haberet.* Postulabat hanc scripturam ipsa sententia: sicque emendatum in Pal. nostro. legebatur prius, *pecuniam.*

⁵ *Coactus est ea exigere quæ Commodus indixerat.* Ita quoque Palat. & rectè.

nam aliorum indulserat, eodem redit estque adhuc lenius.

CASAUBONUS.

² *Per discrimina atque dedecoris vestigia.* Hæc regii scriptura. malim tamen, per huius modi crimina. vel ut amplissimo Fabio videbatur, per ista crim.

⁴ *Tantum pecuniam ærarii haberi, ut præter decies sestertium non se invenisse fateretur.* Ad verbum Dio, *ποσειδῶνι ἡ ἀρχὴ τότε τὸ βασιλεὺς εἶχε ἀρχημελία, ὥστε πέντε καὶ εἴκοσι μυριάδας δραχμῶν μόνον ἀπέθεσται.* scribe: *itur penuriam, non autem pecuniam.*

⁶ *Ea exigere quæ Commodus indixerat.* Regius, indulserat; & scribendum sic.

⁷ *Lollius Gentianus.* Est is qui ultimo Severi anno Consul fuit cum Basso. assentior enim Onuphrio, quem consule. alius ab isto Lollius Gentianus cuius meminit Victor junior in Pertinace: sic enim nominat quem initio huius libri Capitolinus Lollium Avitum consularem atque ut puto, vel erravit eo loci Victor, vel qui eum exscripsit.

⁸ *Qui per vim Palatio videbantur inserti.* Hi sunt quos ex nobilitate Commodus forma disceptatrice collegat.

multi postea reducti ad ministerium, oblectaverunt senem, qui per alios principes usque ad senatoriam dignitatem pervenerunt. ¹Scurras turpissimorum nominum dedecora perferentes, proscripsit ac vendidit. Cujus nundinationis pecuniam quæ ingens fuit, ²militibus donativo dedit. A libertis etiam ea exegit qui-
bus Commodus vendente ditati fuerant. Auctio sanè rerum Commodi in his insignior fuit. ³Vestis subte-
gmine

¹ Scurras turpissimorum nominum dedecora perferentes.] Scribe cum eruditissimo Petro Fabro, præferentes. de istis in vita Commodi. Dio sic: *κατασκευαστοὶ καὶ χαλῶς ποιῶντες, αἰχμὰς καὶ πικρὰ ἐν ὄψει, αἰχμὰς δὲ πρὸς ὀνόματι.*

² Militibus donativo dedit.] Addit Dio & populo congiarium datum, sed oppido tenue, denarios singulis centenos; cum prætorianis darentur trina millia denariorum.

³ Vestis subtegmine serico aureis filis, insignior per tunicas p.] Lego, vestes subtegmine serico, aureis filis, insigni opere, tunicas, p. Constanter libri scripti indicem hunc rerum Commodi quarto casu concipiunt, non recto, uno tantum aut altero loco excepto. quamquam certum est tabulas auctionarias & quæ alliciendo emtori proponebantur, & quæ ad rei memoriam inter publica monumenta servabantur, aliter solitas concipi. hujusmodi tabulas bonorum ex condemnatione venditorum conficere, & referre in archiva aut stelis inscribere, etiam Athenienses moris habuerunt, sicut observamus ad Athenarum libro xi. capite vii. Descriptiones istas appellavit Græci *δημιόπρετα*. semper autem in illis omnis oratio pendebat à verbo *πέντα*. quare apud Julium Pollucem sæpissime leges, *ὡς τοῖς δημοπράτοις πέντα*. Contra hoc loco, universa oratio pendet à verbo VENDIDIT. quod nusquam tamen positum est à Capirolino. nihil igitur mutandum censemus, at subtegmine melius quam sub-

tegmine. etsi aliter omnes veteres. Antiquissimus mos est *subtegmen* scribere pro *subtemen*: ita enim scriptum invenies apud Tertullianum, Hieronymum, Augustinum, aliosque. Falluntur qui initio libri De pallio corrigunt, de *subtegmis* studio, & de discrimine inter voces *subtegmen* ac *subtemen* arguantur. nam Tertullianus intelligit quam Plato *πέχνην κακογνήνην* appellat in Politico: cui affinis est quæ ibidem *σημνική* dicitur, vel potius *σημνογνήνη*. Alibi hæc diligentissime à nobis explicantur: ubi etiam docemus eruditissimos viros toto illius libelli principio nihil planè vidisse.

SALMASIUS.

³ Vestis subtegmine serico, filis aureis insignior, per tunicas.] Nihil certius emendatione Casauboni: *vestes subtegmine serico, filis aureis, insigni opere*. sed heic notandum, quod ille prætermisit, *subtegmen*, vel *subtemen*, pro *stamine*. veteres contra *stamen*, & *subtemen* sic distinxerunt, ut *stamen* esset, qui Græcis *σημνὸν* *subtemen* idem cum trama quam iidem Græci *πέχνη* vocant. *fila* vero heic pro *subtegmine*. hæc vestes igitur aureis filis & serico subtegmine sunt quas Græci *καλοπνήγες* appellant. nam *πνήγ*, *subtemen*. vestes enim aureo *stamine* texti non posse notant veteres. Servius ad illud:

Et πεφύρατος αὐτὶς subtegmine vestes.
id est filo quod intra stamen currit: quod Persius tramam dixit,

M m mibi

gmine serico, aureis filis insignior, per tunicas penul-
laque,

— *mibi trana figure*

*Est reliqua: est illi tremis omento popa-
venter.*

*nam male quidam subtegmen stamen acci-
piunt, quoniam stamen de auro esse non possit.
& recte quidem ille. subtegmen igitur
hoc loco posuit Capitolinus pro
stamine & fila pro subtemine, quod
intra stamen currit. sic fila pro subte-
mine Cod. de vestibus holou. & aur.
leg. iv. nulla stamina subteguntur tincta
conchylio, nec ejusdem inflectionis argenteo
pectine solidanda fila decurrant. subte-
men antiqui Latine linguæ auctores
tramam appellaverunt, quod subiret
stamini. at recentiores subtemen pro
stamine ipso usurparunt, quod quasi
subtexeretur tramæ. ideoque in lege
quam paulo ante retulimus stamina
subtexi dicuntur. & sane subtemen, non
ab eo videtur appellatum, quod subeat
stamini, ut vulgo arguantur Gram-
matici, sed subtemen pro subteximen,
formatum est. sic à moveo, movi-
men, momen: à pono, ponimen,
pomen. unde impomen & impo-
mentum. apo quod est ligo, apimen,
amen, unde amentum, religaculum
vel lorum. sero, serimen, semen.
rado, radimen, ramen. unde ramen-
tum. cresco, crescimen, cremen, un-
de cremennum & incrementum. su-
go, sugimen, sumen. sic dicitur mam-
ma quæ fugitur. luceo, lucimen, lu-
men. & alia infinita. sic subtexo,
subteximen, subtemen. ita igitur di-
ctum quod stamini subtexatur. Glos-
sæ: subtemen, *σποδών*, *ποδών*. item
Græcolatinæ: *σποδών*, *trama*, *subtemen*.
item: *ποδών*, *trama*, *subtemen*. non
desuere tamen ut dixi qui subtemen
stamen ipsum appellarunt, inter quos
Capitolinus hic noster. quosdam et-
iam apud Virgilium ita accepisse auri
subtemen, testis Servius. *subtegmen* ma-
le scribi ex his quæ supra posuimus,
sciri potest. sed quoniam hec sumus
& bella occasio est, cur non totam
hanc telæ faciendæ rationem detexi-*

mus, & multos errores doctissimo-
rum virorum una eademque opera
detegimus? Primum telam Latini
dixerunt, non tantum opus quod
texitur, sed etiam instrumentum
ipsum in quo texebatur. vulgo dici-
mus, *le mestier*. Virgilius:

— *Et licia tela addere*

ubi tela est jugum ipsum cui tela jan-
gebantur, & in quo extendebantur
stamina. Ovidius:

Mollia barbarica suspendit licia tela.
*licia tela suspendere sic dixit ut Virgi-
lius, licia tela addere. idem alio loco:*

*Et gracili geminas intendunt fœmine
telas.*

hinc tela jugalis apud Catonem, non
pro textura ipsa & tela jugo impolita,
ad aliarum telarum discrimen quæ
acu pinguntur, aut texuntur radio,
sine jugo tamen, ut voluit Turnebus,
sed pro ipso instrumento jugali, in
quo tela texitur, nam illo capite ja-
bet Cato in villa ædificanda telas ja-
gales duas fieri. cum scammis, cum
fenestris, cum fullonicis, & aliis id
genus dicebant & telas numero mul-
titudinis pro illis instrumentis. Ti-
bullus:

Firmaque conductis adnectit licia telis.
adnectere licia telis, ut licia tela addere
Virgilio. ubi perperam Scaliger, *tela*
numero plurium textoria instru-
menta esse contendit. Valerius Flacu-
cus:

*Dat pictas auro atque ardenti murice
vestes,*

*Quas rapuit telis formosa vocantibus
austriis*

Hypsipyle.

rapuit telis vestes, id est deseruit à telis
quibus tenebantur: quæ detextæ
quidem erant, sed nondam defecæ:
quæ adhuc in telis erant. nam una-
quæque vestis in sua tela erat. sic
Græcis *τεμνὴν δὴν ἔσθ' ἴδω τῶν ἡμα-
μύδων*. Theocritus: *πύσσας ἡγνέων
τοῖς αἰσῶν*. *ἴσθ' ἴδω* enim iidem quo-
que vocant ligna illa erecta, vel joga
quæ

quibus stamina intenduntur ad telam faciendam. idem vir doctissimus perperam corrigendum putat Senecam epistola una & nonagesima, ubi sic loquitur: quemadmodum tela suspensis ponderibus rectum stamen extendat. tela enim est ἴσος vel instrumentum vel jugum super quod stamen extenditur. pondera autem illa quæ suspendi dicit Seneca ad extendendum stamen, Græcis ἰταλῶν dicuntur. Hefychius: ἰταλῶν οἷς τινὲς τῶν αἰῶν ὅτι ὑφαντομήτρα. tela igitur lignum illud erectum vel jugum cui alligabatur stamen Græcis pariter & Latinis. Hefychius: ἴσος τὸ ὀρθὸν ἐνύλοι ὅτι καὶ τὸ ὑφαντικόν. Latinis jugum. unde tela jugalis Catoni. ἰσπεδὴ etiam dicebatur. Hefychius: ἰσπεδὴ ἐνύλοι ὀρθὸν ἐπὶ τῷ τραπέζῳ ὅτι ἰσός. κελόντες Græcis dicti: κελόντες ἰσπεδὴς καὶ τὸ ὀρθὸν μακρὰ ἐόλα, δεκὴς, ἴσος καὶ πῆχυς. ὅτι φασι Σικελοὶ τὴν ἐύλα. Latini pedes tela. Glossæ: pedes tela, ἰσπεδὴς. Dionysius in Bassaricis de Darsania urbe Indiæ in qua mulieres intra unum diem detexebant:

Ἡ οἱ Δαρσυνίω νύκτον πόλιν δὲ
ρυάγαν,

Εὐθαδὲ πτόλιν γυναικὲς Αθη-
ναίων ἰότητι

Αὐτῆμαρ κρηγῶν (ιν ἐφ' ἰσπεδῶν
πανύστα,

Αὐτῆμαρ δὲ ἔταμνόν τε καὶ ἐξ ἰσῶν
ἐρύσαντο.

uno die stamen in tela jugali extendunt, detexerunt, & defecerunt. primum igitur in tela contenda, tela pedes erigere & jugum iis imponere, quod Ovidius, *tela jugo jun- gere* dixit: Hesiodus ἰσὺν σῆσαι δα. deinde stamina tela vel jugo tela adnectere. quod *tela stamine* intendere dixit idem Ovidius, & *stamen tela* suspendere. Græci σῆσαι σῆσαι. atque inde etymologia ὁ σῆσαι, & staminis. Græcis enim σῆσαι δὲ τὸ σῆσαι, quod in tela stare. Dorice τῶμαι: Latine *stamen*: ut τέρμων,

termen. & similia. Attici dicebant *σπορεῖα* cum telam stamine intenderent. Pollux: σῆσαι τὸ σῆσαι, ἢ τὸ σῆσαι, καὶ *σπορεῖα*. Hefychius: *σπορεῖα* τὸ τῶν ἀπορῶν τὸ σῆσαι τὸ σῆσαι. Hesiodus, *σπορεῖα* hoc idem dixit.

Ἰσὺν δὲ σῆσαι (α, σπορεῖα) μέτρα
ἐργον.

Διὰ τῶν huic rei proprium verbum apud ceteros Græcos. ut apud Latinos, *ordiri*. Græcus versiculus:

ὁ δὲ ἐξυφανέθ' ἴσος, ὁ δὲ ἐξυφανέθ'.

Glossæ: *ordiri* telam, *διαζόμεν* τὸ ἴσος.

Orditur, *διαζέται*. *orsum*, *διασμός*.

Callimachus:

--- *διασμός* φάρεθ' ὄρχλι.

Græci etymologi dictum volunt, ἀπὸ τῶν δαίσεως, τέρεσι *διαμερι- σμῶ*, ἐπὶ τῶν σῆσαι *διαμερίζε*. Ovidius:

Tela jugo juncta est. stamen sicernit
arundo.

constituto stamine, sequitur staminis cum subtemine connexus. Græci σπυδῶν σῆσαι vocant: Latini connexionem staminis. Vitruvius lib. x. cap. 1. Attendamus enim primum inventum de necessitate ut vestitus, quemadmodum telarum organicis administrationibus connexus staminis ad subtemen non modo corpora regendo teneatur, sed etiam ornatus adjiciat honestatem. Galenus ad Thrasibulum, πότερον ἰατρικῆς ἢ γυμναστικῆς ἐστὶ τὸ ὑγιανόν. κρηγῶν σῆσαι *διαπλάκασται* ποιεῖται ἰμῶ- πον. Theophrasto hist. lib. 11. σπυδῶν τὴν κρηγῶν τὴν σῆσαι. κρηγῶν uno verbo dicebant. Pollux: τὸ δὲ σπυδῶν τὸ σῆσαι καὶ κρηγῶν λέγεται καὶ. κρηγῶν enim filum dicitur vel subtemen. κρηγῶν pro eodem. Dionysius in Bassaricis:

Αὐτῆμαρ κρηγῶν (ιν ἐφ' ἰσπεδῶν
πανύστα.

hinc κρηγῶν vestis quæ plus subte- minis quam staminis habeat. tales enim molliores & delicatiores. contra σῆσαι dicebantur, multo sta-

M m 2 mine,

mine, ac per hoc densæ & pingues.

οἱ γὰρ σήμονες. inquit magistri Græci, αὐτὲς περὶ ὧν ὄντες, εἰς ὧν σιμῶ-
χῆς, δὲ ὑμῶν τῶνδε τὸ ὕψος μα ποιεῖσι.

Hesychius: σιμόνιον ὁ ἡμεῖς καλεῖ-
σημον ἢ πολυσημον. Κερκωτὸν Scho-
liastes Aristophanis interpretatur,
δοτὸ πῆνης ἐνδυμα. πῆνη idem quod
κερκη. & πηνίξιν idem quod κε-
κωσση. significat subtemen vel tra-
mam. hinc πηνίον, radius textorius
trama involutus. Epigramma Græ-
cum: — καὶ πῆ τερχάια

Πανία —

Panniculum & pannicellum Latini. nam
ἂ πῆνη, & Dorice πῆνια, pannicula &
panucla, trama involucrium, & pa-
nuclla: ἂ pannicella, pannicellum: ut ἂ
panucla, panniculum. Glossæ: pannicellum,
πηνίον. ita legendum. panniculum apud
Varronem male scriptum est pro pa-
nuclium. nam ἂ pannicula, ut dixi, pan-
nuclium. Hesychius: πηνίον, παννέκλιον
ἢ ἀτροκτῶς εἰς ὃν εἰλῶται ἡ κερκη.
& sciendum est Græcis τὸ πῆνιον, &
πηνίον, & πηνίον idem significare:
glomum scilicet subteminis radio
textorio involutum. ἂ πῆνιον & Do-
rice πῆνια, Latine pannus, & diminuti-
vum pannicula, & pannucla. Nonius:
panus trama involucrium, quem diminuti-
ve pannuclam vocamus. ἂ similitudine
tumoris quem efficit ita circumvolu-
ta trama, tumorem quoque ingui-
num, & omnem in corpore tumo-
rem appellarunt pannum & pannuclam.
Alexander Trallianus: βοηθεῖ ἡ καὶ
ἐπὶ σκυρῶδων, καὶ αὐτὴ σκληρὰ καὶ ὀδυ-
λώματι, ὡς ὁρῶντες, ὁρῶντες
παννέκλις, σκυρῶδέν τε ἀσλαγχνα,
&c. pannus autem proprie, ut Græcis
πῆνιον, est glomus subteminis. hinc
χευσοπηνοὶ vestes aureis filis textæ,
vel aureo subtemine. Hesychius:
χευσοπηνη ἡ διὰ χευσσοῦ εἰργασμένη.
& χευσσοπηνητὴν διὰ χευσσοῦ εἰργασ-
μένῳ. in vestibus igitur auro textis

semper subtemen ex auro fuit. nam
& cum vestibus auro intexi dicitur,
non potest capi nisi de subtemi-
ne. proprie siquidem subtemen in-
feri, & immitti & intexi flammæ di-
citur, non contra flamen subteminis.

Ovidius: — flammæ scernit ardua.

Inferitur medium radius subtemen auro.

Quod digiti expediunt. —

& paulo post: Illic & lentum filis in-
mittitur aurum. Hesiodus: καὶ γὰρ
τὸ σῆμονι μενύσειον. subtemen flammæ
inducere, vel intra flamen ducere, ut lo-
quitur idem Ovidius. Græci tamen
recentiores πηνίον non pro subtemi-
ne, sed pro serico usurparunt. eodem
modo μενέξων, quæ filum vel sub-
temen quodvis significat, de serico
tantum posteriores acceperunt. Pau-
lus Silentarius in ἐκφρασί τῶν μα-
λῆς ἐκκλησίας:

— πῆνιον ἢ πῆνης

Νήμα, χευσσοπῆνης τε πῆνης

ποικίλῃ τε αἰγλή.

ubi πῆνης νήμα, flamina sericea vo-
cat: & χευσσοπῆνης μενέξων aurea fi-
la, vel auri subtemen. Græci enim
νήμα proprie flamen dixerunt. &
subtemen μενέξων. Pollux: Πῆνιον
ἢ ἐφ' ἑὺ καλεῖ τὸν κεκωσση. τὸ
σῆμονα νήμα. Latini licium. unde li-
cia tele addere: licia in tela suspendere:
adnectere licia telis. ubi licia sunt flami-
na, καὶ τὸ νήμα. subtemen vero με-
νέξων lubentius appellant. hinc πολυ-
μενέξων quæ de subtemine versicolore
fiunt. varietas enim illa filorum in
polymitis fit de subtemine. sic Latine
fila subtemen appellarunt. ut hoc
loco Capitolinus, aurea fila subte-
men aureum vocat. Paulus Silentia-
rius, χευσσοπῆνης μενέξων. confundunt
tamen hoc discrimen non raro. sed
quod probare initio satagemus, vero
verius est, Capitolinum subtemen
hoc loco pro flamine dixisse.

CASAUBONUS.

Chirodotas Dalmatarum.] Dio in

Com.

Commodo, χειροδωτὸν σιμῶν. vide librum superiorem.

2 Et Cirratis militares.] Regius, *chirritas*, quod inter mendas ejus codicis referimus: nam ea vox neque Græca est, neque Latina. Cirratis militares censemus cum Josepho Scaligero, esse chlamydes hirtas, quarum in Severo & Alexandro habetur mentio apud Spartianum & Lamprium. Hoc putamus verius, quam ut scribatur *cirratas*, vel *citrosas*. etsi non nescimus ἰνὸς δὲ αἰμάς poetæ, Latinis dicta citrosas vestes: cujus appellationis causam diverse explicant Festus & Macrobius. Sed de his alibi, si Deus voluerit, accurate.

SALMASIUS.

1 Chirodotas Dalmatarum.] Scribe *chiridoas*. mira vero doctissimum virum non solum *chirodotas* heic agnoscere, sed etiam *χειροδωτὸν* ex Dione referre, etiam in vulgaribus lexicis *χειροδωτὸν* tunice manuleatæ exponuntur. sed quomodo *χειροδωτὸν* Græcum esse possit in hac significatione non video. *χειροδωτὸν* est quod manu datur, vel in manum. unde *χειροδωτὸν δάειον*, quod *ἀχρημῶν* καὶ ἄλλοι συμῶν δίδωμι. at putabam neminem ignorare *χειροδωτὸν* debere scribi de tunica quæ *χειρίδας* habeat. *καρπωτὸν* etiam Græci vocant, quod usque ad *καρπὸν* manus pertingant. nam quam *χειροδωτὸν* Symmachus, *καρπωτὸν* reddidit Aquila 11. Regum cap. xiii.

2 Et cirratis militares.] Duplicem possunt sensum induere *cirrata* ista militares. nam aut erunt fimbriatæ, aut villosæ & hirtæ. cirri enim fimbrias significant quæ per extimam vestis oram dependent: unde tunica *cirrata* Phædro Augusti liberto in jocis:

Ex alticinctis unus atrienfis,
Cui tunica ab humeris linteo Pelusio
Erat destituta, cirris dependentibus.
tunicam istam linream Ægyptiam à
qua cirri dependent, non aliter quam

fimbriatam licet intelligere. hujusmodi autem linteis succincti atrienfes, & lautiora ministeria. Suetonius in Caligula: quosdam summis honoribus functos ad id sibi occurrere togatos per aliquot passuum millia, & cœnanti modo ad pedes stare succinctos linteo passus est. in modum scilicet atrienfis & ministratoris. & falluntur eruditi viri qui ad locum Suetonii notarunt coquos & vilia tantum ministeria hoc habitu ministrasse. Græci σινδών ejusmodi lintea vocant, erantque cirrata. ideo *δικροσσα* vocantur. Pollux: σινδὼν ἐστὶν Αἰγυπτία ῥι, ἀπὸ τοῦ σινδὼν ἐστὶν τὸ νῦν δικροσσὸν καλεῖσθαι. ea plane tunica est linteo Pelasio destituta cirris dependentibus, qua atrienfis ille succinctus apud Phædrum. *δικροσσα* & *δικροσσα* dicebantur hoc est *cirrata*. Arrianus in periplo maris Erythraei: *παρὰ τὴν εἰς τὰς τόπας τὰς ἰσθμίας βαρβαρικὰς ἀγὰρ φατὶ ἐν Αἰγύπτῳ γινώσκοντες, Ἀρσιονηκὴν τοῦ καὶ καὶ ἀπὸ τοῦ νότου χρωμαῖνοι καὶ λευκὰ καὶ δικροσσα*. Cirri autem sunt fimbriæ. *cirros κροσσὸς* interpretatur vetus magister. *κροσσὸι* Græcis, ut jam nemo nescit, sunt fimbriæ. unde *κροσσῶν* vestes fimbriatæ vel cirratæ. & *δικροσσοί*. Pollux: ἵστανται δὲ οἱ λεγόμενοι κροσσὸι. ὅθεν καὶ τὰ ἱσταντὰ τὸ ῥι ξειροφῶν. τὰς δὲ ἱσταντὰς καὶ σύλλαξαι οἱ ποιηταὶ καλεῖσθαι. lege: καὶ σύλλαξαι οἱ ποιηταὶ καλεῖσθαι. Hesychius: σίνδυμα, κροσσὸι, οἱ δὲ ἀνέμια. scribe: σίνδυμα. Eustathius notat σινδὼν ἱσταντὰς dici. corrige σίνδυμα. σίνδυμα vel σίνδυμα sunt pelles, quas ora vestium adsuebant, & quibus libros intēgebant. hinc *κροσσὸς*, τὰ κατὰ τὴν ἰσταντὴν τὴν ῥαμματαίν. ῥάμματα δὲ τὸ ῥαμμάματι etiam vocabant. & ora illa vel limbi vel *κροσσὸι* vestium pellibus plerumque & loris prætexebantur hinc σίνδυμα pro fimbriis. cirratis etiam possumus villosas interpretari, καὶ ἀμφιμέμης, quas

ratas militares, ¹ purpureasque chlamydes Græcanicas
atque castrenses, & ² cuculli Bardaici. ³ Et toga ⁴ arma-

& *μαλλωπὴς* Græci vocant. veteres
Glossæ: *μαλλὸς*, cirra, villas. *μαλλω-
τὸς*, villosus. hinc vestes bicirres quæ ab
utraque parte cirros habent & villos:
ἡ ἀμφιμαλλοί, hirtæ villosæque.
Glossæ: *bicirres*, *διμαλλοί*, *διχορροί*.
male *bicirres* vulgo legitur. corruptius
etiam *bigerras* ejusmodi vestes appel-
larunt, pro *bicirras*. Isidorus in Glos-
sis *bigerra*, *vestis gusa vel villata*. vulgo
bigera. perperam: nam debet esse bi-
gera pro *bicirra*. *biuilles* etiam dice-
bantur ut *bicirres*. eadem Glossæ: *bi-
uilles*, *διμαλλοί*. male *biuilles* in edi-
tis. sed *cirratas* heic militares accipere
magis debemus fimbriatas. nam la-
cernæ militum & penulæ fimbriatæ.
vetus interpretes Persii: *Lacterna pallium
fimbriatum quo olim soli milites velaban-
tur*. lineæ quoque militares, de qui-
bus nos alibi, fimbriatæ. *cirrum* in ve-
stibus esse fimbriam, & *cirratum* pro
fimbriato dici satis opinor probavi-
mus: nec pro hirta placet accipi cum
doctissimis viris. *fibrum* Latini veteres
quidquid esset extremum, aut in
extremitate positum dicebant. hinc
fibræ & *fibræ*, vestimentorum oræ &
jecoris extremæ partes, & radicum
cirri. pro fibris fimbriis dixere poste-
riores. eodem modo quo *thesaurum*
pro thesauro: *formosum* pro formoso:
cnephosum pro *cnephoso* scribebant. ut
autem *cirras* pro vestium fimbriis &
extremis oris, sic contra *fibras* vel *fim-
brias* pro capillorum cirris dixere. Ci-
cero in Gabinium: *fimbriæ cincinnorum
madentes*. ubi Servius legit, *fibræ*.

CASAVBONUS.

¹ Purpureasque chlamydes Græcanicas.]
Dio: *ἑστὶν χιτῶνα ὀλοπόρφυρον*,
χρυσῷ κατέπιπτον, *χλαμύδα τε ὀ-
ργίαν τ' ἐλλαικὸν πέπον ἐλάμψαντα*.
chlamydes Græcanicas præsertim
militares purpureas fuisse, etiam Sue-
tonius in Nerone scribit. Græci pas-

sim *πορφύρεαι*, *ὀλοπόρφυροι* &
ἀργεῖς, vel *ἀργεῖδαι* vocant.

² Cuculli Bardaici.] Hoc est bar-
docuculli. ita enim vocantur & Mantu-
li, & alii. *Bardiacum* eidem *ἀντι-
μετρί* causâ pro *bardocucullus* illo
versu:

Lasî Bardiacum quod evocati:
nam ita meliores libri. & fortasse he-
quoque *cuculli Bardiaci* scribendum: Gallis
Santonibus & Lingonibus Romam mitti solitos, ex eodem poemate
constat. Utrum vero à Gallorum Bardis
fuerint dicti, an à Bardeis Illiris, quos aperit
nobis singularis Glossæ locus, nondum plane
constitui. Observabis casum. rectum enim
posuit pro quarto: nisi aliter scriberetur.
sed & mox iterum occurrit eadem casus.

³ Et toga armæque gladiatorii.] Nondum
inesse voci *toga*, facile alicuius doctissimo
Petro Fabro, ac lego, & *saga ar.*

⁴ Armæque gladiatoria geminæ quoque
composita.] *Λιθοκόλληται ἡ ἀσπίς*,
vel *χρυσῷ*. nam scribit Severus in epistola ad senatum pro Commod-
do: *ἀλλ' ἐμνομάχη, καὶ Δία. ὑμῶν
οἱ εἰδὲς μνημονοχῆ; πῶς ἐν ἡμέ-
τῃ τῆς τε ἀσπίδος αὐτῆ καὶ πῶς
τῇ χρυσῷ σκῆπτρα ἐπέκεινται ὑμῖν;*

GRUTERUS.

² Cuculli Bardaici.] Ita quoque Pala-
tinus, non *Bardiaci*. Etiam in optimo
Ms. Pal. legitur illo Martialis ver-
su lib. iv. Epigr. 3. *Lasî Bardiacum quod
evocati.*

³ Et toga armæque.] Nihil varietatis
Palat.

SALMASIUS.

² Cuculli bardaici.] *Bardiaci* ut de-
gantur pro *Bardaici*, quodammodo in-
clinant docti viri mihi *Bardaici* magis
placent, atque adeo magis veterem
hanc

hanc opinor esse scripturam, quam libri retinent, & confirmat ratio. nam Bardaeus à Bardæus, ut archæus ab ἀρχαῖος: Achæus ab Ἀχαιεύς. Bardæi populi sunt Illyrici à quibus isti Bardaei cuculli. horum Glossæ mentionem habent. Bardæi, Ἰλνύριοι δὲ λαιοί, οἱ δὲ ἀγωνιστῆες οὗτοι ἵππο-
 λας κτλ. Κίνε τῆς Μακεδονίας πρὸς τὸν Ἰλνύριον &c. melius scriberetur, Bardæi. Ptolemæo dicuntur Οὐαρδαῖοι in descriptione Illyrici: οὗτοι δὲ Δαλματίας Δαυρῆοι, οὗτοι δὲ Κορδαῖοι τῆς Οὐαρδαῖας. ita vetus liber Palatinae Bibliothecæ. vulgo, Οὐαρδαῖοι. male igitur dubitant viri docti utrum à Bardis Gallia, an ab istis Bardæis cuculli Bardaei dicti sint. nam à Bardus Bardaeus non potest dici. Liburnicos cucullos appellat Martialis, & nisi fallor Bardaeos intelligit. Pannoniorum etiam galerorum mentio apud Vegetium, quos pro galeis gestabant milites ipsius ætate. Bardaei quoque cuculli militare gestamen. calceos etiam Bardaeos militum reperio appellatos. Juvenalis,

Bardæus iudex datur hæc punire volenti

Calceus & grandes magna ad subsellia suræ.

nec aliter enim procedit σύνταξις quam hoc modo: hæc punire volenti datur iudex, calceus Bardæus, & grandes suræ. per quæ militarem iudicem intelligit, centurionem aut tribunum, cui grandes suræ & calceus bardæus. incertum igitur utrum de calceo intelligat, an de cucullo Martialis cum inter res male olentes bardæum militis ponit:

Lassi bardæus quod evocati.

ceterum cucullos etiam pedum invenio appellatos, qui cucullopædones, & pedocuculli dicebantur. horum habetur mentio in Notis Tironis & Senecæ. sic Græcis πῖλον & pedum & capitis dicitur. Hesiodus:

-- κεφαλῆφι δὲ ὑπερβεν

Πῖλον ἔχεν ἄσκητὸν. --

κεφαλῆφι exponunt Grammatici. πῖλον, diminutivum πῖλον, unde pileum Latinis. apud eundem Hesiodum. πῖλοι etiam sunt pedules. similiter Latinis cudo utrumque significabat, & galerum vel pileum, & pedule. nam cudo est πῖλον, à cudendo, cudere autem est ferire & tundere. hinc quod tundendo & feriendo ex pilis coactis & conciliatis quasi cuderentur, dicti cudones. udones tamen pro cudonibus de pedulibus dixere. sed udo & cudo idem. sic Aulon & Caulon dicebatur: Cosroena provincia & Osroena: Cosroes & Osroës. nec in nominibus tantum Syriacis hoc usurparunt; sed passim etiam in Latinis ut alibi observamus. udones igitur pro cudonibus, quod ex coactili fiebant non lana sed hircorum pilo, & quasi succidebantur, atque ita etiam cudones concinnabantur sive galeri. Cudonem tamen de pelliceo galero dixit Silius. cudo proprie est πῖλον, & tam de pedum quam de capitis tegmine solebat usurpari, quemadmodum plane Græci πῖλον de utroque dicebant. sed de his alibi latius. porro cucullus Græcè omnino mihi videtur originationis esse. ἡκκνυς Græcis est galea vel galerus. Hesychius: ἡκκνυς, ὡς κεφαλαῖα, λόφος. atque inde cuculus & per deminutionem, cucullus. nec prohibet quod duplex κκ in Græco vocabulo, in Latino tantum simplex. sic enim solent Latini in vocibus quas à Græco mutantur, ita τὸ κακκῶν Græcorum ipsi caccare fecerunt. ἡκκνυς autem & ἡκκνυξ idem. nam & avem ἡκκνυ, & galerum quoque ἡκκνυσσά vocaverunt. idem Hesych. inter alias τὸ ἡκκνυξ significaciones: τῆς λόφου τῆς ὡς κεφαλαιῶ. hinc Latini cucullum etiam dixere pro ave, quæ Græcis ἡκκνυξ. nam sicut Græcis ἡκκνυς & ἡκκνυξ & avem & galerum significat, ita apud Latinos qui Græcam vocem in Latium deduxerunt, cucullus & tegmen capitis & avem designat.

que gladiatoria gemmis auroque composita, ¹ & machæras Herculaneas, & torques gladiatorias, ² vasaque eluto auro, ebore, argento, citroque composita, ³ atque

CASAUBONUS.

¹ Et machæras Herculaneas.] Enses iis similes, quos pictores & poeta Herculi tribuunt: nam & Commodus alter Hercules, alioquin Herculaneus gladius est magnus, ut Hægelæa vocatur, id est μεγάλη, interprete Galeno. sic lanceæ Herculaneæ, in Claudio. Græcanicos enses Commodus machæras nominabat voce Græca: quæ eadem est & Syrorum מכרס.

² Vasaque eluto auro, ebore, argento citroque composita.] Elutum aurum est, probe purgatum. nam in auro purgando lavationibus multis opus, ut scimus è Strabone ac Plinio. in membranis corrupte eludo. forsitan placeat alicui vasa è ludo, dici ταύτα ἐκ τοῦ μνημοσύνης καὶ γυμνασίου, id est gladiatoria. nobis non placet: nam si quid mutandum, scribam certa conjectura electro. vasa electrina habes etiam apud Paulum Jurisconsultum lege xxxi. De auro, argento, mundo. pateram electrinam apud Trebellium Pollionem in Quincto tyranno.

³ Atque etiam phallovitroboli.] Iterum mutat orationis formam, redditque ad casum rectum. Phallovitroboli, vel, phallovitroboli appellabat Commodus pocula quæ obscœnitatem illam figura sua referebant, quam Græci φαλλόν, Latini belum vocabant. unde monobeli in Alagabalo. belum pro telo è Græco βέλτε posterior ætas usurpavit, etiam extra fœditates istas. Luithprandus Ticinensis libro secundo, versi terga cœu in fugam Hungari directis acriter belis plurimos sternunt. Si legas phalloveretroboli, erunt synonyma tria ad majorem obscœnitatem à flagitiosissimis propudiis conjuncta. juvat quod non è vitro calices hi fuerunt; sed ex auro, ebore, argento, citro: quanquam & ex istis aliter no-

minari possunt, ut pyxis dicitur quæ est argentea. Non sine exemplo item insaniam hanc insanivit Commodus. Plinius libro xxxiii. Auro & artes citiorum irritamenta. In pœne libidines celare jubet, ac per obscœnitatem bibere. Juvenalis,

Vitreo bibit ille Priapo.

Vetus Scholiastes explicat in citiorum penem, quos appellant drillopotas. ubi fortasse scribendum, phallopotas, aut vtrillopotas.

SALMASIUS.

¹ Et machæras Herculaneas.] Vetus editio: & machæras Herculaneas. sic enim scribebant: machæra & mænes & secundam ejus syllabam illius temporis poeta correptam evinciebant, ut in sphaera apud Prudentium:

— sphaera nobilis atque rotunda,

sic macera apud Adelimum:

Ignes & maceras & rubras cœli virga.

item:

Idcirco maceram stricto mucrone vibrabat.

² Vasaque eluto auro, ebore, argento citroque composita.] Inepta sunt quæ hoc loco commentantur viri docti de lotione auri & χρυσόψευδος, quæ de purgando aut purgato auro dicitur agatur. reponenda omnino veteris Palatini scriptura quam & alii libelli servant: vasaque è ludo, auro, ebore, argento, citroque composita. quod mirum confirmat Dio, cujus hæc verba sunt: σύμπαντα γὰρ ὅσα Κομμοδὸς ἐπὶ τρυφῇ καὶ ἐς ὀπλομαχίαν ἢ καὶ ἐς ἀκαταστάσιας ἐπέκτεινε, ἐς τὰ παλαιότερα ἐξέτεθον. omnia igitur vasa è ludo, hoc est quibus in ludo utebatur Commodus, proscripsit & vendidit Pertinax: τὸ μὲν πλεῖστον, inquit Dio, πρὸς σεως ἐνεκα, ἥδη δὲ καὶ ἐς ἐπίδειξιν τῶν ἐργῶν αὐτοῦ καὶ τῶν ἀγαθότητων, καὶ ὡς οἱ ἐπὶ καὶ ἐς ἐλεγχον τῶν ἀνιστομένων.

etiam ¹phallovitroboli ex materie eadem, ²& vasa Samnitica, calefactandæ resinæ ac pici ³divellendis homini-

αὐτοῖς, *vasa è ludo*. sic mirmillonem è ludo dixit Suetonius.

³ Atque etiam phallovitroboli.] Nescio quis primum hanc vocem Capitolino dedit. ingenio suo ille quisquis est, hanc acceptam retulit: nec enim sic habent veteres & meliores libri, in quibus ut & in antique excusis legitur magnò consensu: *phallovitroboli*. quam vocem quomodo explicem nescio. corruptam enim censeo, nec rationem emendandi nunc video: quam præstat intactam sic relinquere, quam inepta vocabula heic comminisci biformia, quæ nec Græca sunt nec Latina, sed ex utroque composita, mera monstra potius quam voces, ut heic *phallovitroboli* finxere, pro veteris vitreis si diis placet, & poculis quæ virile membrum figurarent. sed ab illis requiro cur in eodem verbo duæ voces ejusdem significationis, *phallos* & *belum*, quorum illa pure Græca, hæc semibarbara? deinde quid facit illud *vitro*? an quod ex vitro essent facta? atqui scribit heic Capitolinus hæc vasa ex ebore, auro & argento fuisse. præterea quibus rationibus moti vitreos priapos interpretabimur quos heic *phallovitroboli* vocat auctor, cum ne verbo quidem de hujusmodi vasis sentire se aperiat? scio veteres circa istam libidinem etiam nimios fuisse: sed heic nihil tale significari puto. satius est igitur incertam fateri, quam acumen ingenii velle ostendere in fingendis novis vocibus aut corrigendis quæ circa spem correctionis sunt depravata. poculis autem bibisse veteres in Priapi obscenam figuram formatis testis Juvenalis:

— vitrea bibit ille Priapo.

Scholias: in vitreum penem quos appellant *drillopotas*. ubi perperam vir doctissimus reponit, *phallopotas* aut *veretillopotas*. *drillopotas* enim verum est. *Δεῖλιν* enim est verpa, vel pars

illa qua viri sunt. unde *δρίλιν*, verpus. Glossæ: *δρίλιν*, verpus. vulgo *varius*. perperam. alia Glossæ: *Verpus*, *δρίλιν*, καὶ ὁ μέσος δάκτυλος τῆς χερός, λέγεται ὅ καὶ ὁ λειπόδερος. melius autem per unicum λ scribitur: quod ostendit vetus epigramma Græcum hujus vocis ignoratione male hodie viris doctissimis intellectum:

Ἦθέλει δριμύς ἄραν τοπιδότ' ἱερῶν
νυμῶν εἶναι.

Νυνὶ δ' τὸ δρί μ' ἐχθρὸς, λὸς δ' τὸ μὲν
ζήζονεν.

hoc est *δρίλιν* est factus, cum prius esset *δριμύς*. nam doctissimus commentator qui *ζήζονεν* exponit, nugas agit. *δρίλιν* igitur est verpus, & *δρίλιν* verpa. unde *δριλλοπόται*.

GRUTERUS.

¹ Phallovitroboli.] Palatin. *phallovitroboli*. Vulgata lectio bona esse potest. quamvis pocula ea non fuerint è vitro. sæpe enim re mutata, manet tamen nomen. sic *pyxides* dicimus, quamvis sint ex auro vel argento.

CASAUBONUS.

² Et vasa Samnitica calefactandæ resinæ ac pici divellendis hominibus ac levigandis.] Athenæus libro xii. de populis quibusdam loquens solitis *πιτὴς δαίτης* καὶ *ξυρῆος* καὶ *λεάνθεος* καὶ *σώμους*, scribit inter cetera: *χρῶνται δ' τῷ τῆς νόμης πολλοὶ καὶ τῇ Ἐκλῶν καὶ τῇ Ἰταλίου οἰκάντων, μεθόντες παρὰ Σαμνιτῶν καὶ Μεσσηπίων*. jure igitur Samnitica vasa appellata sunt quæ ad artem pertinerent, cujus auctores præcipui Samnites. sine causa emendant nonnulli *Samia* aut *Samia*. nam aliter MSS.

SALMASIUS.

³ Divellendis hominibus ac levigandis.] Divellere non aliud est quam

Mm 5

Διζων

hominibus ¹ ac levigandis: necnon vehicula arte fabri-
cæ nova, perplexis ² diversisque rotarum orbibus &
exquisitis sedilibus, nunc ad solem declinandum,
³ nunc ad spiritus opportunitatem per vertiginem: ⁴ &
alia iter metientia horasque monstrantia & cætera vi-
tiis ejus convenientia. Reddidit præterea dominis eos
qui se ex privatis domibus in aulam contulerant. Con-
vivium imperatorium ex immenso ad certum revoca-
vit modum: ⁵ sumptus etiam omnes Commodi reci-
dit.

Διγγραῖν & discerpere: non igitur
heic potest locum habere. legendum
vero, *devellendis*. *devellere* enim est
vellere & depilare. quod verbum si-
militer corruptum est apud Sucto-
nium de Domitiano: erat fama quasi
concubinas ipse *develleret*. ubi legendum,
develleret. nam *divellere* & *devellere* sig-
nificatione ut dixi longe differunt.
Plautus *Pœnulo*:

SY. Sine pennis volare haud facile est, mea
ala pennas non habent.

MR. Nolito pol devellisse, jam duobus
mensibus

Volucres tibi erunt hircinae --

Glossæ: *ἀνατρίχω*, decerpo, devello: at
devello, dilacero, *Διγγραῖν*.

¹ *Ac levigandis*.] Palatinus: *ac li-
biginandis*. & ita vetus editio. forte pro
leviginandis. nam *levigare* & *leviginare*
pro eodem.

² *Diversisque rotarum orbibus*.] Idem
liber: *divisisque rotarum orbibus*. nec se-
cus editio Mediolanensis.

³ *Nunc ad spiritus opportunitatem per
vertiginem*.] Vertiginem heic videntur
accepisse pro capitis morbo, quo sæ-
pe tentantur qui in vehiculis positi
inclusique iter faciunt. sed valide fal-
luntur: per vertiginem enim heic in-
telligit auctor, vehiculorum ipsorum
vertiginem, quæ sic erant composita
arte nova fabricæ, ut divisis & perple-
xis rotarum orbibus, (nam *divisus* ibi
legendum non *diversus*) per vertigi-
nem flecti vertique possent nunc ad
solem devitandum, nunc ad captan-

dam auræ & spiritus opportuni-
tatem. vertiginem igitur posuit pro
versatilitate, si ita loqui liceat: nec
enim aliud nunc verbum occurrit,
quo id explicem. ita autem apta ver-
tebris & verticulis erant ut nunc in
partem qua sol esset, versari, nunc in
aliam unde aura veniret, facile pos-
sent.

CASAUBONUS.

³ *Nunc ad spiritus opportunitatem per
vertiginem*.] Fit enim sæpe, ut inclusi
in vehiculis vertigine tententur: qui
auræ spiritu in vehiculum admissi,
statim recreantur.

⁴ *Et alia iter metientia horasque mon-
strantia*.] Habes apud Virruvium libro
nono in horologiorum fabrica, pec-
silia, viatoria, & anaporica; sed quæ
non multum huc faciant.

⁵ *Sumptus etiam omnes Commodi red-
didit*.] Hoc quid sit? lego vero cum Jo-
sepho Scaligero, *rescidit*. hoc est, ad
soliti dimidium detraxit, ut statim
sequitur.

GRUTERUS.

⁵ *Sumptus etiam omnes Commodi red-
didit*.] Palat. *reddidit*. sed nihil melius
conjectaneo maximi Scaligeri, *resci-
dit*.

SALMASIUS.

⁵ *Sumptus etiam omnes Commodi red-
didit*.] Contrariam hæc auctoris
menti verba sententiam efficiunt nec
enim simile veri parcissimum impe-
ratio.

dit. ¹ Exemplo autem imperatoris quum ille parcius se ageret, ex omnium continentia vilitas nata est. Nam imperatorium sumptum, pulsus non necessariis, ad soliti dimidium detraxit. ² Præmia militantibus posuit. ³ *Æs alienum* quod primo imperii tempore contraxerat, solvit. *Ærarium* in suum statum restituit. Ad opera publica certum sumptum constituit. ⁴ Reformandis suis pecuniam contulit: stipendia plurimis retro debita exolvit. Obeundis postremo cunctis muneribus fiscum parem fecit. ⁵ Alimentaria etiam compendia ⁶ quæ novem annorum ex instituto Trajani debebantur, obdurata verecundia sustulit. Avaritiæ suspicionem

ratorem longe omnes profusissimi principis sumptus reddidisse. quin etiam illa quæ sequuntur contrarium manifesto suadent. Palatinus pro reddidit, habet reddit. ex quo facile facio, recidit. illud enim prius corruptum est pro ci, quod & in aliis sæpissime vocibus vidi accidere. sic in optimis Glossis *Erudae* scriptum erat pro *Erucina*. *Erudae*, I^o d^o d^o. ita reddit hoc loco pro recidit. Glossæ: *δραχμῶν*, decido, subcido, recido. atque ita edidimus.

CASAUBONUS.

¹ Exemplo autem imperatoris cum ille parcius se ageret.] Quis ille? sed nihil omnino præcedit quo possis referre. Lego retracta litera fugitiva, cum miles parcius se a. omnino ita scribi & sententia postulat & historia.

² Præmia militantibus posuit.] Regius, militaribus, jam ante monuimus militares & populares dixisse pro militibus & populo.

³ Reformandis suis pecuniam contulit.] Qui isti sui? ego non ambigo locum esse corruptum. Scribo, reformandis suis.

⁴ Alimentaria etiam compendia.] Nihil est causæ cur emendemus cum viro docto *impendia*. nam utrumque

dici potest: sed illud servant libri omnes. compendia alimentaria, sive alimentatiorum, ut commoda militia.

⁵ Quæ novem annorum ex instituto Trajani debebantur.] Reg. ex institutu. pro institutione. Videtur autem hoc dicere Capitolinus: non omnibus alimentariis debita fuisse alimenta; sed iis solum qui beneficio Trajani primum ad perceptionem frumentariam, id est quinque illis millibus puerorum ingenuorum, quibus frumenta dari primus Trajanus instituit. auctor Plinius in Panegyrico. sed de hujus loci sententia plura eruditissimus Lipsius in accuratissima diatriba de frumentatione.

GRUTERUS.

³ Reformandis suis pecuniam contulit.] Veritas est, non hariolatio, quod Casaubonus noster volebat, Reformandis suis.

SALMASIUS.

⁴ Alimentaria etiam compendia.] Compendia heic sunt *ἀφείλειαι*. nam ita Græci vocant. Glossæ: *compendia*, *ἀφείλειαι*, & idem pæne quod *impendia*. eadem Glossæ: *impendia*, *ὑπὲρ ἡμετέρας*. ita enim in illis Glossis scribendum.

1 Apud

cione privatus non caruit, quum ¹ apud vada Sabatia oppressis fœnore possessoribus, ² latius suos teneret fines. ³ Denique ⁴ ex versu Luciliano *agrarius mergus* est

¹ Apud vada Sabatia.] Palatinus: Sabbatia. in Itinerario veteri: *Vadis Sabbatis*. & in veteri tabula Peutingerorum: *Vadis Sabates*, pro *Sabatibus*.

CASAUBONUS.

² Latius suos teneret fines.] Scribo: *tenderet*. eleganter pro *extenderet*.

⁴ Ex Luciliano versu *agrarius mergus* est appellatus.] Scripta lectio, *Granius*. Fortasse scripserat, *Granius agrarius mergus*. nam Grani præconis, de quo tam multa M. Tullius, frequens in Lucilii satyris mentio; ut in istis apud Gellium:

— Et jam

Conjicere in versus dictum præconi volebant

Grani. —

Hunc scurræ lucella captantem bonis dictis, videtur poeta appellasse mergum: solet enim ea avis minutorum pisciculorum prædam è littorum faxis captare. Græcorum est proverbium, de laro quidem dictum: sed quod mergo, etsi diversi generis avi, non minus conveniat: *λαρὸν ζείοντα*. Aristophanes,

Λαρὸν κελύων ἐπὶ πύργῳ δήμενον.

At Pertinax qui non ex aquis compendia sibi quæreret, sed ex vicinorum incommodis, non simpliciter *mergus* est dictus, sed *agrarius mergus*. Nihil improbius eo hominum genere, qui afflictorum tempora observant, ut ex eorum miseriis rei suæ amplificandæ occasionem capiant. fecisse hoc Pertinacem, verbis illis, *oppressis fœnore possessoribus auctor* significat. Atque hæc causâ est, cur *mergus* sit dictus. Perperam accipit hunc locum nuperus ille alienorum scriptorum censor, qui ad Persii versum,

Dives arat Curibus quantum non milvus oberrat:

Capitolini hæc verba affert, & similis ait esse sententiæ. itane similis? haud vidi magis. probet iste, duas hæc enunciationes easdem aut similes esse: *ὁ δὲ ἄνθρωπος* tantum arat, quantum milvus uno volatu non circumerrat; & *ὁ δὲ ἄνθρωπος* oppressis fœnore possessoribus, agris suis eos exurit. probet hoc, & virum putabimus. Sed hominis arrogantissimi insolentiam, & ἀφυσίαστος ἢ παρρησίαστος καὶ ἀκρίβεια aliis castigandam reliquimus. Nos ejusmodi scripta è quorum lectione neque meliores neque doctiores possumus recedere, semper contempnimus, semper contempnimus. Securi igitur lucubrations nostras *ψευδοὶ* Pelusioræ arrostant: risum & commiserationem possunt; bilem nobis exprimere, καὶ μὴ ἀγχοῦν, non possunt.

GRUTERUS.

⁴ Ex versu Luciliano, *Agrarius mergus*, &c.] Pal. Luciliano *granius*.

SALMASIUS.

³ Denique ex versu Luciliano *agrarius mergus* est appellatus.] Ut diversæ sunt de hujus loci expositione doctorum hominum sententiæ, ita nulla est, quam merito probem. sed nec scripti Codices hanc lectionem *agrarius* agnoscunt, in quibus constanter scribitur, *granius*. vir etiam doctissimus qui in suis ostendit, *granius*, non longe. *Granius*, inquam, optimi & nostri libri. hinc pronum fuit correctoribus, *agrarius* facere. qui una hac correctione plus videntur negotii paravisse eruditæ viris dum rationem hujus *agrarii* mergi investigant, quam sibi ipsi exhibuerunt. nos vero aliam hujus loci emendandi explicandique viam invenimus. *granius* enim aut *cranius*, quod scriptum habent libri, non dubita-

est appellatus. Multi autem eum etiam in provinciis quas consularis gessit, sordide se egisse in literas retulere. 'Nam vacationes & legationes militares dicitur ven-

dubitamus ita vitio esse scriptum pro *erarius*, & pro *e* & *g* pro *c* saepius mutationibus invicem alternant. ita superius in Cassio, *clementes* habuere libri pro *clementis*. sic hoc loco: *erarius*, vel *erarius* pro *erarius*. *erarius* autem scribebant pro *erarius*, & *eris* pro *eris*. unde *aderare* pro *adarare*, & similia. *erarius* autem *mergus* dictus Lucillio fenerator quidam improbus, quod fœnore & ære alieno homines mergeret. & ita loquutus est satyricè simul & poetice: allusione facta ad mergi etymon. Oberati autem & oppressi fœnore homines, ære alieno merfi dicuntur scriptoribus Latinis: & ita saepe in iure nostro. sic apud Plutarchum dicuntur *βέσαντες ἑσθλοῖς κάρῳ τὸ δανείον*, qui alieno ære merfi, vix emergere possunt. id igitur Pertinaci nomen adhæsit ex Luciliano versu. non quod latius suos teneret fines, sed quod oppressis fœnore possessoribus id faceret, eosque mergeret usuris, *erarius mergus* dictus est. utinam tam feliciter in omnibus meis conjecturis mihi succederet, ut per hanc me ad verum pervenisse confiderem. Qui vero laborare contendunt ut *agrarius mergus* nobis explicent, & sudabunt satis & nihilo magis proficient quam ille apud Poëtarum inferos Sisyphus saxum volvens neque hilum proficiens. eleganter sane Lucilius fœnratorem & tocullionem qui debitor ære in fœnus dato mergeret & opprimeret, *erarium mergum* appellavit. nam *mergus* qui mergit, à *mergo*: ut *promissus* à *promis*, qui promittit: *conditus*, qui condit: ut incubus ab incubo: & similia sexcenta. *mergere* autem pro perdere & profigare, eleganter etiam de bonis ac de censu dixit Plinius libro ix. cap. xvi. *at nunc coci triumphum pretiis parantur & coquorum pisces: nullusque prope jam mortalis æstimatur plu-*

ris quam qui peritissime censum domini mergit. nec mergere tantum, sed etiam necare & trucidare fœneratores dicuntur. Aufonius:

— *velox inopes usura trucidat.*

Cicero pro Cælio: *parcat juvenis pudicitia sua, ne spoliaret alienam, ne effundat patrimonium, ne fœnore trucidetur. necationem rem usurariam eleganter vocat Valerius Maximus lib. iv. cap. viii. opportune testatus est se nummorum suorum, non civitis sanguinis esse fœneratorem. Nam qui hac præcipue necatione delectantur, cum pecuniam cruentam domum retulerint, quam improbando gaudio recognoscunt si diligenter S. C. quo Consilio gratia acta sunt legere non fastidierint. vulgo legitur: qui hac negotiatione delectantur. veteres omnes libri, negatione, scriptum habent. nos necatione fecimus, & probant quæ sequuntur de cruenta pecunia. nummatione legebat Lipsius, non tam bene. sic necari, trucidari, mergique fœnore & ære alieno dicuntur debitores.*

[*Nam vacationes & legationes militares.*] Attigimus supra nonnihil de his legationibus militaribus. nec dubium quin præfecturæ legionum, cohortium & ejusmodi, legationes etiam dictæ sint. sic præfectum cohortis ad legationem suam præfectum initio hujus vitæ scribit Capitolinus. ubi tamen vir doctus rescribi voluit ad legionem. perperam. legatus legionis frequenter in veteribus inscriptionibus & auctoribus occurrit. legatus vexillariorum apud Hyginum in Gromatico: & legati exercitus Britannici in Commodo.

CASAU BONUS.

[*Nam vacationes & legationes militares dicitur vendidisse.*] Quænam dicantur vacationes in Romana militia, & quomodo duces illas vendere sint soliti, ex multis veterum scriptorum locis

vendidisse. Denique quum parentum minimum esset patrimonium, & nulla hereditas obvenisset, subito dives est factus. Omnibus sane possessiones suas reddidit quibus Commodus ademerat, sed non sine pretio. Senatui legitimo semper interfuit, ac semper aliquid retulit. Civilem se salutantibus & interpellantibus semper exhibuit. Eos qui calumniis appetiti per servos fuerant, damnatis servis delatoribus liberavit, in crucem sublatis talibus servis, aliquos etiam mortuos vindicavit. ¹ Insidias paravit ei ² Falco, volens imperare: de quo conquestus est in senatu: ³ quod quidem

locis, quos docti viri congesserunt, manifestissimum est. at legationes militares, alibi legere non memini. mendosum tamen non existimo: sed de honore illorum accipio, quos soliti interdum limitanei exercitus, eorumve duces, ad imperatores mittere. etiam in vita Commodi legatorum exercitus Britannici meminit Lampridius. hujusmodi legationes & honorem magnum iis qui illas obirent, & commoda quoque maxima attulisse quis dubitat?

¹ Subito dives est factus.] Refellit Herodianus, cui potius fidem habe. Ait ille, Commodum, qui omnes patris amicos sustulit, unico Pertinaci pepercisse, quod propter paupertatem illum contemneret. *ὅτι γὰρ αὐτὸς, inquit, καὶ τὸν μέγαν ἑσκαμίων, ὅτι πολλοὶ πάντων ἐσκαμίων, πάντων ἐχόντων ἐλαττόνα.*

² Insidias paravit ei Falco.] Sosius Falco consul, opibus potens. historiam unus Dio narravit.

SALMASIUS.

² Insidias paravit ei Falco volens imperare.] Non est alius perturbator in his auctoribus locus: quem proponam, ut scriptus habetur in optimis libris: *insidias paravit ei Falco, conquestus est in Senatu, volens imperare, quo quidem credidit, dum sibi quidam versus, quasi Fabia sibi filius ex Ceionii Commodi familia*

Palatinam domum ridicula vindicta, pignusque iustus est flagellis casus domini restitui. quæ sic minimo negotio restitui posse arbitror: insidias paravit ei Falco, ut conquestus est in senatu, (vel, de quo conquestus est in senatu: vel etiam, quod conquestus est in senatu) volens imperare: quod quidem credidit dum sibi quidam versus, quasi Fabia esset filius ex Ceionii Commodi filia, Palatinam domum ridicula vindicta, pignusque iustus est flagellis casus domini restitui. quod quidem credidit, Pertinax scilicet, non senatus, ut vulgo editum est. & recte vocem senatus auctore veteri scriptura sustulimus. servus hic autem qui Palatinam sibi domum eo nomine vindicabat quod esset Fabia filius Commodi Caesaris filia, sororis Lucii Veri, videtur fuisse servus Falconis. ex quo non temere suspectus est Falco quasi per servi sui operam instrueret insidias Pertinaci, quidam vero Falconem absolvebant isto crimine, & eum nescisse sibi imperium parari distabant.

GRUTERUS.

³ Falco volens imperare: de quo conquestus.] Pal. Falco conquestus est in Senatu volens imperare.

CASAUBONUS.

⁴ Quod quidem senatus credidit.] Attende ad verba: non negabis hanc orationem esse, & aliquid deest.

dem senatus credidit. Dum sibi quidam servus, quasi Fabiæ esset filius ex Cejonii Commodi familia, Palatinam domum ridicule vindicasset, cognitus, iussus est flagellis cæsus domino restitui. In cuius vindicta hi qui oderant Pertinacem, occasionem seditionis invenisse dicuntur. Falconi tamen pepercit, ¹ & à senatu impunitatem ejus petiit. Denique Falco in rebus suis securus vixit, & herede filio periit: quamvis multi Falconem nescisse dixerint imperium sibi parari. Alii etiam à servis qui rationes interverterant, falsis testimoniis appetitum eum esse dixerunt. Sed Pertinaci ² factio præparata est per Lætum præfectum prætorii, & eos quos Pertinacis sanctimonia offenderat. Lætum enim poenituerat quod imperatorem fecerat Pertinacem, idcirco quia eum velut stultum intimatorem nonnullarum rerum reprehendebat. Grave præterea militibus visum, ³ quod in causa Falconis multos milites ad unius servi testimonium occidi præceperat. ⁴ Trecenti igitur

se. in regio sequuntur hæc verba, volens imperare: quæ in vulgatis præcedunt. Lego igitur: *Injunctis paravit ei Falco: de quoconque suis est insinatu, ut volente impetrare, q. verum, ut diximus, videretur deesse aliquid.* Tota etiam quæ sequitur narratio de Fabiæ servo, an ad Falconis insidias quicquam pertineat, non possis liquido cognoscere. Dio quidem nihil ejusmodi, & certum est, Falconem non alii, sed sibi imperium quævisse. De hac Fabia ante dictum.

¹ Et à senatu impunitatem ejus petiit.] Regius & Puteani, impetravit, scribendum, ei impetravit. Dio qui senatui illi interfuit: *μελλόντων δὲ ἡμῶν καὶ ἀποφασίζοντες τὸν Φάλκωνα, ἀναστὰς ὁ Περτινάξ καὶ ἀνακραγὼν, Μὴ θύοιτε, ἔφη, μηδὲν αὖ βέλτερον ἐμεῖ ἀρχοῖσι, μηδὲ δικαίως ἰουαίνεσθαι.*

² Factio præparata est per Lætum.]

Convenit cum Dione: nam aliter nonnulli. ipse Capitolinus in Albino diverse narrat.

³ Quod in causa Falconis multos milites ad unius servi testimonium occidi præceperat.] De hoc servo nihil Dio: cætera pene ad verbum. *ὁ Λαίτῳ τῷ πρὸς τὸν Φάλκωνα ἀφορμῶν, πολλὰς τὴν στρατιάν, ὡς καὶ ἐκείνους κελύουσιν, διέφθειρεν.*

⁴ Trecenti igitur de castris armati, ad imperatorias ades cuncto facto milites, venire.] Lego, *Δύοις ἰσ. Dio ibidem, ἀλγίστοι δὲ οἱ τὴν ἀλάν ἱρασύπερι, καὶ ἐς τὸ πύλαπον τὴν ἐλφὴν ἀναπετακότες ὤρμησαν.* firmat Dionis lectio-nem & Zonaras.

GRUTERUS.

⁴ Trecenti igitur de castris armati, &c.] Haud aliter quoque Pal.

I A A

igitur de castris armati ¹ ad imperatorias aedes cuneo facto milites venerunt. ² Eadem tamen die immolante Pertinace, ³ negatur in hostia cor repertum: & quum id vellet procurare, ⁴ caput extorum non deprehendit. Et tunc quidem omnes milites in castris manebant. ⁵ Qui quum de castris ad obsequium principis convenissent, & Pertinax eo die ⁶ processionem quam ad Athe-

¹ Ad imperatoris aedes cuneo facto.] Pal. cedes. male.

CASAVBONVS.

² Eadem tamen die in.] Tamen pro sane. saepe enim abutuntur illa voce hi scriptores. Sic accipe sub finem, nec multum tamen amatus est. inepte in huiusmodi locis interpreteris οὐτως.

³ Negatur in hostia cor repertum.] Regini, negant. Poparum fraude plerumque factum, aut ipsorum etiam extispicum, ut victimis mactatis modo cor, modo caput extorum, aut nescio quid aliud deesset, ad Athenaeum observabamus. multa de his Marcus Tullius in secundo De divinatione.

⁴ Caput extorum non deprehendit.] Cicero, Caput est in jecore, cor in extis. sic Festus in Pestifera auspicia. Philostratus libro octavo: ἐν ἡπατί φασὶ τὸ αὐτῶν μεγάλῃς εἶναι τρέφοσθαι οἱ δεινοὶ ταῦτα. Fuere huius quoque artis propria vocabula & πυχνός. Quare apud veteres grammaticos saepe leges illa verba, σημείον ἐστὶν ἐν ἡπατί. & extispices iidem non solum ἱερεῖς, ἴντες, aut ἀσχυρομάχτες & ἐναρμόγιαι nominant, sed etiam σημειωτάς, ut Hesych. παρασκευαστάς, μόντες σημειωτάς. Apud eundem haruspicina vocabula vel signa aliquot leguntur: ut ΓΛΩΚΚΑΙ, quam vocem interpretatur ille, σημεία ἐπὶ τῷ ὕδατι. & τῷ ὕδατι τοῖς ἴντες. sed scribendum, ἐπὶ τῷ ἡπατί. Sic alibi ΔΙΨΑΙ, interpretatur idem, σημείον ἐν ἡπατί, ἐπὶ τῷ ἡπατί. item ΔΟΛΟΥ ΤΡΑΠΕΖΑ, ἐπὶ ἡπατί. ση-

μείον ἐν ἡπατί. & alio loco, ΕΚΤΙΑΣ ΧΩΡΟΣ. μέρους τῆς ἡπατὸς ἐν ἡπατί. est etiam ΔΙΟΠΤΡΑ eadem σημείον ἐν ἡπατί. item ΔΙΟΚΟΥΡΟΙ, ΕΓΓΥΗ, ΕΠΙΘΕΟΣ, ΚΩΛΥΤΗΡ, ΠΟΤΑΜΟΣ, ΤΑΦΟΣ, ΠΥΛΑΙ, haec & similia his nomina sunt signorum, quae in mactatis victimis observarentur, ex quibus responsa dabant consultantibus. ΔΟΒΟΣ quoque etiam σημείον non est, proprium tamen eius artis verbum fuisse observant critici veteres.

⁵ Qui cum de castris ad obsequium principis convenissent.] Satellitum principis vocabant obsequium: quam vocem Graeci quoque suam fecerunt. sic accipe τὸ ὄψικια apud Arrianum libro tertio dissertationum Epicteti. Constantin. in Περὶ ἡμετέρων libello: ὄψικιον Ρωμαίων λέγει, ὅπερ σημεῖον τῇ Εὐδαίμων φωνῇ τὸς ἀσχυρομάχτες ἐμπεσόντες βασιλέως ἐν δυνάμει καὶ ἡμῇ. In historia miscella, sive ut aliis placet, Anastasii bibliothecarii, obsequium saepius pro obsequio legitur. ut comes obsequii, primus stratorum obsequii, thema obsequii, & similia.

⁶ Processionem quam paraverat ut direxerit poetas.] Lampridius in Alexandro Severo, Ad Athenaeum audientem & Graecorum & Latinorum rhetorum vel poetarum causa saepe processit. Capitolinus in Gordiano, Ubi adulescentem in Athenaeo controversias decemaret, audientibus enim imperatoribus. & apud Sardonium Apollinarem saepius. locus fuit, quod nomen ipsum arguit, studiis Minervae sacer: cuius honori dicatam

se contulit. Verum ¹ quum ad interiora prorumperent, Pertinax ad eos processit, eosque ² longa & gravi oratione placavit: Sed quum ³ Tausius quidam, unus è Tungris, ⁴ in iram & timorem milites loquendo adduxisset, hastam in pectus Pertinacis objecit. Tunc ille precatus Jovem Ultorem, toga caput operuit, atque à cæteris confossus est: & Electus quidem confossis duobus cum eodem periit. reliqui autem cubicularii palatini (⁵ nam suos statim ⁶ ut imperator factus est filius emancipatos dederat) diffugerunt. Multi sane dicunt etiam cubiculum milites irrupisse, atque illic circa lectum fugientem Pertinacem occidisse.

Fuit

CASAUBONUS.

¹ Quum ad interiora prorumperent.] Reg. *ulteriora*. eodem sensu.

² Longa & gravi oratione placavit.] *Oi spakāteu tō wēōn hēdēthōn wōlō evōs*. Dio. orationem Pertinacis imitatur Herodianus.

³ Tausius quidam, unus è Tungris.] Regius, *Cirafius*. at pēperam idem, *ex Hungris*. Tungrorum cohortes inter prætorianos militasse cum aliis Germanis & Gallis, notissimum.

⁵ Nam suos statim ut imperator factus est, filius emancipatos dederat.] An emancipatis? quod quidem suadet similis in Juliano locus. Filiorum appellatione filium & filiam intellige, ut ipse Capitolinus postea. de his non præmittenda hoc loco Dionis verba: *ὅτι ἐν τῷ παλατίῳ τὸ ὑπὸ ἐπείφειν, ἀλλὰ καὶ πάντες τὸ ὑπὸ ἐπείφειν αὐτῷ ἐπείφειν ἐν τῇ αὐτῇ οὐδὲν ἡμέτερον ἀποβέβηκεν. ταῦτά τε τοῖς τέκνοις διὰ νεμεῖ καὶ ἰδίᾳ καὶ συγκαταστήσει, καὶ ὡς τὸ πᾶν πρὸς Ἀλβινὸν αὐτῷ ἐκείλδον. Herodianus facit grandisculum Pertinacis filium: neque relictum *ὡς τὸ πᾶν πρὸς*, sed *ἐν τῇ πατρὶα οἰκίᾳ*. nisi scripserat *πατρὶα*. Hinc expones illa quæ mox se-*

quantur, *Filios suos in Palatio maritavit. Vide in extremo libro.*

SALMASIUS.

⁴ In iram & timorem milites loquendo adduxisset.] Scribendum, *in iram & timorem milites adduxisset*. nec enim cum timore. sic apud Virgilium:

— timor omnis & ira

Concessere Deum.

⁶ Ut imperator factus est filius emancipatos dederat.] Lege auctore veteri membrana: reliqui autem cubicularii palatini, nam suos statim ut imperator factus est, filius emancipatis dederat, diffugerunt. cubicularios enim suos Pertinax, statim atque ad imperium pervenit, filiis emancipatis dederat. suos igitur, quos privatus habuerat. Palatinos autem, quos in Palatio reppererat, qui & sub Commodo id munus habebant. Nam etsi multos vendiderat Pertinax, retinuit tamen plures, & eos qui per vim Palatio videbantur inserti. sed & de iis quos vendi iusserat, multi reducti ad ministerium, ut supra notavit Capitolinus. & isti sunt qui diffugisse cum occiderat Pertinax, heic dicuntur, qui & sub aliis imperatoribus in statione manserunt, atque etiam ad dignitates pro-

1. Im.

Fuit autem senex venerabilis, immissa barba, 12
reflexo capillo, habitudine corporis pinguiore, ven-
tre prominulo, statura imperatoria, eloquentia
mediocri, & magis blandus quam benignus,

nec

CASAUBONUS.

- 1 Immissa barba.] Virgilius,
Dira illuvies, immissaque barba.
- 2 Reflexo capillo.] Crispo, quod &
nummi docent. vel accipe ut apud
Spartianum in Pescennio: capillo in
verticem ad gratiam reflexo.
- 3 Et magis blandus quam benignus.]
Victor alter: blandus magis quam benefi-
cus: unde enim Græco nomine χρηστόλογον
appellare. vide mox Capitolinum.

SALMASIUS.

1 Immissa barba, reflexo capillo.] Re-
flexus capillus idem est quod flexus.
in Hadriano: forma comptus, flexo ad pe-
tionem capillo. flexus autem capillus est
ἐλαφρὸς vel ἐλαβεῖς, quem in Albino
crispum & renodem dixit. flectere igitur
capillum est torquere & vibrare, un-
de flexi ingenio suo capilli Petronio,
qui natura tales non arte. Quintilia-
nus in anulum ponere capillos, pro fle-
ctere & calamistrare. flexi enim ca-
pilli annulos & nodos quodammodo
exprimant. unde renodem & crispum
capillum Albini dixit Spartia-
nus. Arculphus de locis sacris, sub-
anellatum Christi capillum fuisse scri-
bit, ubi subanellatus est ἐλαφρὸς. incertus
auctor apud Suidam: ἰστέον δὲ ὅτι φα-
σιν οἱ ἀρχιερεῖς τοῦ ἱεροῦ ὡς τὸ
ἐλαφρὸν καὶ ὀλιγότριχον οἰκειότερον ἐστὶ
καὶ φεῖν ἐπὶ τῷ εἰσὶν & Χρηστῶ.
gradibus capillum frangere dicebant.
Quintilianus utrumque conjungit,
gradus & annulos lib. x. cap. x. sed me
hactenus cedentem nemo insequatur ultra.
do tempore ne crassa toga sit, non serica: ne
intonsum caput, non in gradus atque annu-
los totum comptum. Martialis ordine crines
digerere dixit:
Ille etiam flexos qui digere ordine crines.
alicubi videor legisse comam com-
ptam gradulatim. Maximianus qui

vixit ætate Boëtii, in libro elegiarum:
Grande erat inflexos gradibus numerare
capillos:

Grande erat in niveo pulla colore coma.
aliter tamen gradus dicuntur in capil-
lorum compositione, aliter annuli. in-
flexio enim ipsa & crispatio capillo-
rum nexiles annulorum orbes imi-
tabatur. Comæ tamen sic annularim
crispata, non etiam confusa ac turba-
ta & indiscriminatim temereque im-
plexæ habebantur, sed per gradus
quosdam posita, & ordine digesta,
ita ut unaquæque annulorum series
stationem quasi suam servaret, & gra-
datim alveolatimque alia super al-
liam scanderet. Latini in his expri-
mendis, ordinem, stationem, gradus so-
lent usurpare. Ovidio crines in ordine
ponere, & in statione. ἰδρῶν Euripides
dixit. Quintilianus gradus & annulos
iunctim posuit. Manilius crines in flu-
ctum ponere eleganter. nam illa cri-
nium per annulos inflexio, & per
gradus digestio, fluctuum modo ex-
tantium, modo subsidentium & in-
vicem se propellentium undulatos
intortosque motus plane refert. lib. v.

Illis cura sui vultus frontisque decoræ
Semper erit: tortos in fluctum ponere cri-
nes, (densa
Aut vinclis revocare comas, aut vertice
Fingere.

tortos crinis in fluctum ponere, idem est
quod Quintiliano, in annulos ponere, &
fallitur vir incomparabilis qui aliter
accipit. Ovidius:

Sustineat similes fluctibus illa sinns.
Nam alibi finum vocat, anulum il-
lum & nodum tortilem inflexi ca-
pilli:

Quam se præbuerant ferro patienter &
igni,

Ut fieret torto nexilis orbe sinns.

3 Et magis blandus quam benignus.]

N n 2

Blan-

¹ nec unquam creditus simplex. Et quum verbis esset affabilis, ² re erat illiberalis ac prope sordidus, ut dimidiatas ³ lactucas & carduos in privata vita convivis apponeret: ⁴ & nisi quod missum esset edulium, quot quot essent amici, novem libras carnis per tres missus pone.

Blandus verbis, benignus factis. unde apud Comicum blande dicere, & benigne facere.

Age age nunc experiamur contra, & quid ego possem,

Blande dicere, aut benigne facere quando hic provocat.

Benignus igitur semper Latinis qui bene facit, unde terra benigna apud Poetas fertilis & fecunda. & ripa benigna Tazi Ovidio in optimo Codice, ubi hodie legas, ripa beata Tazi. blande igitur dicebat Pertinax, sed non benigne faciebat. atque hinc merito non simplex creditus. tales enim omnes quorum facta dictis discrepant, quos Græci *διωλῆς* vocant.

CASAU BONUS.

¹ Nec unquam creditus simplex.] Ibidem, *Amabat simplicitatem.*

² Re erat illiberalis ac prope sordidus.] Ita iudicabant homines lauti: frugi & sobrii, ut Dio Cassius, aliter longe pronuntiabant. cum lege.

⁴ Nisi quod missum esset edulium.] Dono nempe, sic cum leges sumptuariae vigeant, dono accepta erant supra legitimum modum. Quot quot essent amici, dixit, pro quocunque.

SALMASIUS.

³ Lactucas & carduos.] Optimus codex: & cardos. & ita tunc temporis scribebant & enunciabant. Cardui pro Cardui, unde & Cardones, recentiores usurparunt. ut mallus mallo, sic cardus cardo, Titius Titio, & similia. in veteri epigrammate:

Nec rubeis cardus succrescat jure resitis,

Lilia nec campis vana cicuta premat.

ita apud Vegetium de re veterinaria lib. 1. cap. xvii. *Yringion autem herba*

melior est, quæ in littore cicina marini sit. Elibus nascitur, cardo sitivstri pane fructus flore galbino, &c. Glossæ veteres: λαρύριον: cardus, κωάριον. inde cardulus vel cardelis pro carduelis in optimo Glossario: cardelis, αλγυαρί. &c. ut cardus pro carduus. sic mutari pro mutuari, unde verbum mutuari apud Agellium. Aufonius:

Mutatur ad Græcam fidem.

Sic continari pro continuari. apud Symmachum: *in sylvis continari Apulicem.* ita enim legi scriptum in optimis schedis Palatinis, pro continari. qua voce etiam usus est Manianus Capella, de Nuptiis Philologie lib. 1. *Juppiter Harmonien continere quam suggestum est Mercurialium solam superstiti: tuncque alias in ordinem continari. ita optimus liber Bibliothecæ doctiss. P. Pateani scriptum exhibet. & lib. 1. Nam Urania stellantis mundi sphaeram certamam continatur, quæ ætæo repetebatur sonora tinnitu. ita enim idem ille libet illo loci scriptum fert, ubi vulgo, continet vel continet nullo sensu legitur. ut autem continari pro continuari, sic & continuum pro continuum. lib. 1. Omnis vox in duo genera dividitur, continuum atque divisum. ut in optimo libro scriptum est. sic apud eundem, vacuum pro vacuum.*

At nobis rescire vacuum est. —

unde vacuare pro vacuare apud Lucretium. sic dividuum pro dividuum apud Nonium ex veteri poeta. sic & promiscus pro promiscuus, apud Tacitum, & similia sexcenta.

⁴ Et nisi quod missum esset edulium.] Et nisi quid missum esset edulium. Tal. & v. ed. arque ita legendum.

ponebat. Si autem plus aliquid missum esset etiam in alium diem differebat, quum semper ad convivium multos vocaret. Imperator etiam, si sine conviviis esset, eadem consuetudine coenabat. Amicis si quando de prandio suo mittere voluit, ¹ misit offulas binas, aut omasi partem, aliquando lumbos gallinaceos. ² Fastium nunquam privato convivio comedit, aut alicui misit. Quum sine amicis coenaret, adhibebat uxorem suam & ³ Valerianum, ⁴ ut cum eodem qui docuerat, ⁵ fabulas literatas haberet. Sane nullum ex iis quos Commodus rebus agendis imposuerat, mutavit, ⁶ expectans urbis natalem, quod eum diem, rerum principium volebat esse: atque ideo etiam in balneis ei Commodiani ministri necem parasse dicuntur. Im-¹³ perium & omnia imperialia sic horruit, ut sibi semper ostenderet displicere. denique non alium se quam fuerat videri volebat. Fuit in Curia honorificentissimus, ita

CASAUBONUS.

¹ Misit offulas binas, aut omasi partem, aliquando lumbos gallinaceos.] Explicant ista Dionem: εἰς τὰ ἡμέας σὺν φρόνως καὶ ὁπότε μὴ τὸ πρῶτον, διέπει μὲν ἀλλοῖς ἀλλὰ, καὶ τὸ ὀυτελεύτω.

² Fastium nunquam privato convivio comedit, aut alicui misit.] Sobriis principibus deliciarum ultimus finis erat phasianus. Alexander Severus nunquam nisi diebus festis sibi apposuit: Tacitus vero nunquam nisi suo & suorum natali, & diebus festivissimis. Julianus plane abstinuit: qui teste Marcellino, phasianum & cunicum & fenum exigi vetuit, & inferri munificia.

⁴ Ut cum eodem qui docuerat.] Regius omnium horum loco: qui cum eo docuerat. Scribo, ut cum eo quicum docuerat.

⁵ Fabulas literatas haberet.] Lampridius in Alexandro: ut haberet fabulas literatas, quibus se recreari dicebat & pasci.

⁶ Expectans Urbis natalem.] Palilia

quæ non longe aberant. Imperavit à Kalendis Januariis ad v. Kal. Aprilis: quo mense xi. vel xii. Kal. Majas Palilia agitabant.

SALMASIUS.

² Fastium nunquam privato convivio comedit aut alicui misit.] Palatinus: nunquam cum editavit alicui misit. pro, nunquam cum comedit aut alicui misit. comedit pro comedit.

⁴ Ut cum eodem qui docuerat, fabulas literatas haberet.] In Palatino: ut qui cum eodem docuerat, fabulas literatas haberet. nec aliter vetus editio. parvum negotium est reponere, ut quicum eodem docuerat, fabulas literatas haberet. hoc est, ut cum eodem quicum docuerat, fabulas haberet literatas. Hoc verum est.

GRÜTERUS.

³ Valerianum, ut cum eodem qui docuerat, fabulas literatas, &c.] Palatinus, Valerianum qui cum eodem docuerat, fabulas, &c.

ita ¹ut senatum faventem adoraret, & quasi praefectus urbi cum omnibus sermonem participaret. Voluit etiam imperium deponere atque ad privatam vitam redire. ²Filios suos in Palatio nutriri noluit. Tam parcus autem & tam lucri cupidus fuit, ut apud vada Sabatia mercaturas exercuerit imperator per homines suos, non aliter quam privatus solebat. nec multum tamen amatus est. ³Siquidem ⁴omnes qui libere fabulas conferebant, ⁵male Pertinaci loquebantur, ⁶*chrestologum* eum appellantes, qui bene loqueretur, & ma-

CASAUBONUS.

¹ *Ut senatum faventem adoraret.* Senatui sibi fausta dicenti, & acclamationibus faventi, gratias agebat, eo gestu, eo vultu quasi deos adoraret.

⁴ *Omnes qui libere fabulas conferebant.* Πάντες οἱ λεγόντες.

⁵ *Male Pertinaci loquebantur.* Veteres editiones, *Pertinacem*. insolens locutio, pro de Pertinace. sed est Graecorum amulatio: male loqui aliquem, κακῶς λέγειν ἄνδρα. at Pertinaci, ut maledicere alicui.

⁶ *Chrestologum eum appellantes.* Aliter membr. quæ nos potius eo ducunt ut scribamus *chryologum*. sed rectum est quod editur, ut scimus ex Victore, & subiecto interpretamento Capitolini. Graeci *χρησολόγους* appellant pollicitatores ac Dofontas, quos ajunt τοῖς χρηστοῖς λόγοις δαλεάζειν. nec multo aliter apud Paulum Apostolum, *χρηστολογία ἀπατᾷν*. *χρηστὸς*, beneficis, & δαίμονος. at *χρησολόγος*, verbis munificus.

SALMASIUS.

² *Filios suos in Palatio nutriri noluit.* Palatinus & editio Mediolanensis: *nutriri voluit*. sed vulgaram Dio comprobat: καὶ τὸ ἵδον παῖδιον ἐπὶ ὄντι σὺν ἡβέλῃσιν πρὶν παιδοδιδάσκαι τὰ τε ὄνομα καὶ τὴν ἐλπίδι τῇ ἐκ τῶν ὀνόματι. ἀφαιρῶν, ἀλλ' ἐστὶ ἐν τῷ παλαιῷ αὐτοῖς ἱστορίαις. Capitolinus semper de

Pertinacis filiis quasi plures fuerint loquitur, cum Dio unum tamen atque unicum fuisse indicet. & sicce poruit certius qui illa ipsa aetate vivebat & Pertinacem vidit.

⁵ *Male Pertinaci loquebantur.* Veteres membranae: male Pertinacem loquebantur. male & bene loqui aliquem, pro de aliquo bene aut male loqui solita locutio. sic benedicere aliquem apud recentiores atque etiam vetustiores.

⁶ *Chrestologum eum appellantes.* *Chrestologum* Palatinus more scribendi illa aetate consueto. sic *Diocletianum* pro Diocletianum: *Apologiticum* pro Apologetico: *emergima* pro emergens, *indentio*: *peripissima*, pro peripissima *delmo*. *Chrestologus* autem vel *Chryologus* qui blande diceret, nec benigne faceret. sic Graeci, *χρηστὸς λέγων*. *Palidas*:

Μισῶ τὸ ἄνδρα τὸ δὲ πᾶν πρὸς τὸν Χρηστὸν λόγον (ἰσχυρόν) τὸν αἰσιν.

quod optime in Pertinacem convenit, qui blandus erat verbis, re autem ipsa minime benignus, unde & nunquam simplex creditus, sed *διδάσκων*.

GRUTERUS.

³ *Siquidem omnes qui libere fabulas conferebant, male Pertinacem loquebantur.* Insolens locutio sed prodita veteribus editionibus & firmata nostro Palatino. videatur Casaubonus.

& male faceret. Nam & cives sui qui ad eum confluerant jam imperatorem, ¹& nihil de eo meruerant, sic eum appellabant. Munera quoque lucri libenter accepit. Reliquit filium & filiam superstites, & uxorem Flavii Sulpitiani filiam, quem præfectum urbi loco suo fecerat. Circa uxoris pudicitiam minus curiosus fuit, ³quum palam citharædum illa diligeret: ⁴ipse præterea Cornificiæ infamissime dicitur adhæsisse. Libertos aulicos vehementissime compressit: ¹⁴unde grande quoque odium contraxit. Signa interitus hæc fuerunt: ipse ante triduum quam occideretur, in piscina sibi visus est videre hominem ⁵cum gladio infestantem. Et ea die qua occisus est, ⁶negabant

in

CASAUBONUS.

¹ Et nihil de eo meruerant. Congiatum enim adeo dedit exiguum, ut pro eodem haberetur, ac si nihil dedisset.

² Flavii Sulpitiani filiam. Paulo aliter codices Dionis: τὸ πινθεργὸν αὐτῆς ὁ Περτινάξ τὴν Σελπικιανὸν τὴν Φλαύην πολιάρχην ἑταίρην. sed scribe Φλαύιον.

GRUTERUS.

³ Cum palam citharædum illa diligeret. In matronarum, etiam Principum amoribus, primas semper ferunt partes citharædi; adeo per aures ad animum blande influit vox duplex, oris fidiumque; capiunturque præterea oculi gesticatione illa manuum irrequietarum. quemadmodum pluribus ostendi in Discursuum libellis Tacito destinatis.

⁴ Ipse præterea Cornificiæ infamissime dicitur adhæsisse. Pal. Cornificiam infamissime dicitur dilexisse. quid sibi non permittit librorum natio?

SALMASIUS.

⁴ Ipse præterea Cornificiæ infamissime dicitur adhæsisse. Repono scripturam Palatinam: ipse præterea Cornificiam in-

famissime dicitur dilexisse. quam retinet & vetus editio.

CASAUBONUS.

⁴ Ipse præterea infamissime dicitur adhæsisse. Membranæ, I. postea. est in iisdem infamissime, ut in vulgatis. nec caussa est cur rejiciamus. etsi elegans est viri docti conjectura, infamissime, ἐπεὶ αὐτῇ. sed quod statim vocem vehementissime delet idem, non assentior: nam & libri habent, & videtur necessaria, consentiente historia.

⁵ Cum gladio infestantem. Eleganter pro, infestantem.

⁶ Negabant in oculis ejus pupillas cum imaginibus quas reddunt spectantibus visas. Servius grammaticus in illud poëta,

Dat somnos adimitque, & lumina morte resignat.

Physici dicunt pupillas quas in oculis videmus morituros ante triduum non habere: quibus non visus est sanima desperatio. Idem alibi ad hunc versum,

Ut senior letho carentia lumina solvit, notat: physicam rem dicit. dicuntur enim pupillæ mortis tempore albescere. porro quomodo pupilla diffundatur, ut desinat apparere, medici docent cum

ἀπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ διαφανέως διαφανέως ὀφθαλμῶν disputant.

¹ in oculis ejus ² pupillas cum imaginibus quas reddunt spectantibus, visas. Et quum apud Lares sacrificaret, carbonēs vivacissimi extincti sunt, quum inflammari soleant: & (ut supra dictum est) cor & caput in hostiis non est repertum. Stellæ etiam juxta solem per diem visæ sunt clarissimæ ³ ante dies quàm obiret. Et ipse omen de Juliano successore dedisse dicitur. Nam quum ei Didius Julianus fratris filium obtulisset, cui despondebat filiam suam, adhortatus juvenem ad patris observationem, adjecit, *Observa ⁴ collegam & successorem meum*: nam ante Julianus ei & in consulatu collega fuerat, & in proconsulatu successerat. Milites cum & aulici odio habuerunt: populus mortem ejus indignissime tulit, quia videbat omnia per eum antiqua posse restitui. Caput ejus conto fixum, milites qui eum occiderant, per urbem in castra pertulerunt. Reliquiæ ejus recuperato capite, in sepulcro avi uxoris locatæ sunt. Et Julianus successor illius, corpus ejus quanto potuit honore funeratus est, quum id in Palatio reperisset: qui nunquam ejus ullam mentionem vel apud populum vel apud senatum publice fecit: sed quum ipse quoque à militibus desertus jam esset, per ⁵ senatum & populum, Pertinax in deos relatus est. Sub Seve-

sant. Vegetius Veterinariæ artis libro secundo, capite xvi. cum accidit suffusio, oculis videtur incolumis, nullis lacrimis, nullo sanguine, nulla indignatione prodit injuriam, sed uno tantum declaratur judicio, quod cum pupilla ipse imaginem suam tanquam in speculo videre non potest.

SALMASIUS.

¹ In oculis ejus pupillas cum imaginibus.] Idem liber, pupulas: quod non raro inveni scriptum in multis manu exaratis codicibus, pro pupillas. Ovidius:

— oculis quoque pupula duplex
Eliminat & gemino lumen ab orbis venit.

GRUTERUS.

² Pupillas cum imaginibus.] Pal. pupulas.

³ Ante diem quam obiret.] Sequens sum codicem Regium. vulgo erat, dies.

CASAUBONUS.

³ Ante dies quam obiret.] Legibam, ante dies duos quam obiret. sed re-
gius aliter præfert, ante diem q.

⁴ Collegam & successorem meum.] Idem accipit in Juliano: nam & ille collegam in consulatu & successorem in proconsulatu Severum habuit.

2. F. 1111

Severo autem imperatore quum senatus ingens testimoni-
um habuisset Pertinax, 'funus imaginarium ei
& censorium ductum est, & ab ipso Severo funebri
laudatione ornatus est. Ipse autem Severus amore bo-
ni principis, 'à senatu Pertinacis nomen accepit.
' Filius Pertinacis patris flamen est factus. ' Marciani
sodales, qui divi Marci sacra curabant, Helviani sunt
dicti propter Helvium Pertinacem. ' Circenses & im-
perii natalis additi (qui à Severo postea sublatis sunt)
& ' Genethliaci, qui manent. Natus autem Kal. Au-
gustis, ' Vero & Bibulo coss. Interfectus autem est v.
Kal. Aprilis, Falcone & Claro coss. ' Vixit annis LX.

men-

1 *Funus imaginarium ei & censorium ductum est.*] Imaginarium appellat, quod non corpori Pertinacis, sed ejus imagini ductum est, ut loquitur Spartianus in Severo. Censorium veteri appellatione dixit, quod seculo convenientius in Opilio Macrino, *funus regium* vocavit: Spartianus in Aelio Vero, *imperatorium*. Temporibus vero libera Reip. censorium dicebatur: quia censura omnium dignitatum maxima & praestantissima habebatur. Sed hæc pluribus viri docti.

2 *A senatu nomen accepit.*] Vel ipse sibi ascivit. nam ita alii. quidam etiam aliter. vide ad vitam illius.

3 *Filius Pertinacis.*] Qui à Caracal-
lo postea occisus, cum esset Cos. suf-
fectus.

4 *Marciani sodales Helviani sunt dicti.*] Spartianus in Severo, addito fla-
mine, & sodalibus Helvianis, qui Mar-
cianis fuerant. sic loquuntur & Capito-
linus & Spartianus, quasi Marciano-
rum fuisset tum nomen sublatum.
meminit tamen amborum lapis ve-
tus Romæ, ubi hæc inter cetera. So-
DALI. MARCIANO. AVRELIANO. SEVE-
RIANO. COMMODIANO. HELVIANO. SEVE-
RIANO.

5 *Circenses & imperii natalis additi.*]
Quid sit, circenses addere, diximus ad

Commodum. Natalis imperii Per-
tinacis incidebat in Kalendas ipsas
Januarias: diem & aliàs festum ac
solennem.

6 *Et Genethliaci.*] Scribe, *Genitalitii*.

SALMASIUS.

6 *Et genitiali qui manent.*] *Genitiali*
dies pro nataliciis, non est sermonis
aut consuetudinis Latina. nec *genita-*
les nec *genitalitii*. scribendum itaque:
& *genethlii qui manent*: vel *genethliaci*.
ἡοεθλιαχὺς ὥρεος vocat Leonides
quodam epigrammate. τὴν ἡοεθλιαχὴν
passim Græci.

GRUTERUS.

6 *Et genitiali, qui manent.*] Sic &
Pal. nisi quod is divisus vocibus, &
geniti aliqui manent. vulgg. *genitalii*, quod
nescio an alii usurparint pro *genitali-*
tio.

8 *Vixit annis sexaginta.*] Non aliter
uterque Palatinus.

CASAUBONUS.

7 *Vero & Bibulo Coss.*] Anno im-
perii Hadriani nono, Coss. Vero &
Ambiguo Bibulo.

8 *Vixit annis LX.*] Scribendum,
LXVI. palam est ex adscriptis consa-
libus. & ita apud Dionem: etli in
universa ratione nonnihil discrepat
Dionis λογισμός.

N n 5

1 Dic-

mensibus VII. ¹ diebus XXVI. ² Imperavit mensibus II.
³ diebus XXV. ⁴ Congiarium dedit populo denarios cen-
 tenos. ⁵ Prætorianis promisit duodena millia num-
 mûm; sed dedit sena. Quod exercitibus promissum
 est, datum non est: quia mors eum prævenit. Hor-
 ruisse autem illum imperium epistola docet, quæ vitæ
 illius à Mario Maximo apposita est: ⁶ quam ego inferi,
⁷ ob nimiam longitudinem, nolui.

¹ Diebus XXVI.] Si rectè scri-
 ptum modò occisum fuisse quinto
 Kal. Apr. scribendum hic XXVIII.
 aut, ut dies cædis non numeretur,
 XXVII.

² Imperavit mensibus II.] Inveni
 in regio, VI. quæ menda multos Græ-
 corum chronologorum olim decepit.

³ Diebus XXV.] Regius, XXVI. de
 quo modò diximus.

⁴ Congiarium dedit populo denarios
 centenos.] Dio: ἑδωκεν τῷ δήμῳ καὶ
 ἑκατὸν δραχμαῖς ρ.

⁵ Prætorianis promisit duodena millia
 nummum.] Et hic sequitur Dionem:
 τετρακτὶς αὐτοῖς δραχμαῖς καὶ ἄν-
 δρα δώσεν ἐν ψήφοις. sed quod ad-

jicit, sed dedit sena; dissentit à Dione,
 qui scribit, τοῖς δευπόποις ἑδωκεν αὐτῷ
 ὑπὲρ ἑξῆς.

⁶ Quam ego inferi.] Puteanus, in-
 ferere.

⁷ Ob nimiam longitudinem.] Regius,
 minorem long. eodem sensu.

GRUTERUS.

⁶ Quam ego inferi, ob nimiam longi-
 tudinem, nolui.] Sic quoque Pal, incertum
 dolendum est bonos auctores incide-
 re in carnificum manus, quibus hoc
 unum curæ, de magno libro equum
 optimo, facere enchiridion rei mul-
 tius. meo quidem voto peccat omne
 genus Epiromatorum.